

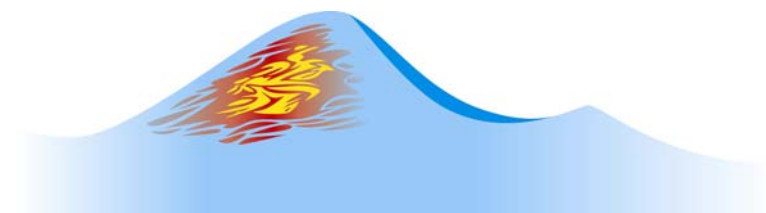

TROMS fylkeskommune

ROMSSA fylkkasuohkan

STRATEGIPLAN FOR VOKSENOPLÆRING 2007 - 2012

TROMS FYLKESKOMMUNE

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	5
2	Fakta om voksenopplæring i Troms.....	6
2.1	Aktører i voksenopplæringsfeltet.....	6
2.1.1	Videregående skoler.....	6
2.1.2	Edunor.....	7
2.1.3	Andre eksterne aktører.....	7
2.2	Målgruppen.....	7
2.3	Rett til videregående opplæring og realkompetansevurdering.....	7
2.3.1	Realkompetanse.....	8
2.3.2	Opplæring.....	9
2.4	Organisering av videregående opplæring for voksne.....	9
2.4.1	Studieverksted.....	9
2.4.2	Kveldsundervisning for privatister.....	10
2.4.3	Nettstøttede kurs.....	10
2.4.4	Andre tilbud.....	10
2.5	Omfang.....	10
2.6	Informasjon og veiledning.....	10
2.7	Veien videre.....	11
3	Strategiområde 1	
	Livslang læring som svar på samfunnets kompetansebehov og som virkemiddel for personlig vekst og regional utvikling.....	12
3.1	Tiltak 1.....	12
3.2	Hvorfor informere?.....	13
3.3	Hvordan informere?.....	13
3.4	Veiledningstjenesten for voksne.....	14
3.4.1	Partnerskap for karriereveiledning.....	14
3.5	Dokumentasjon av realkompetanse for den enkelte.....	15
3.6	Arbeidsgivers fordeler av realkompetansevurdering.....	15
3.7	Realkompetanse og NAV.....	16
3.8	Vurdering av praksis.....	16
3.9	Satsing på realkompetansevurdering framover.....	17
3.10	Hjelpepleier/helsefagarbeideren.....	18
3.11	Barne- og ungdomsarbeideren.....	19
3.12	Fagskoleutdanning innen helsefagene.....	20
3.13	Utvidet rett.....	21
3.13.1	Økonomiske konsekvenser av utvidet rett.....	21
3.14	Kompetanse for næringsliv og distriktene.....	22
3.14.1	Kompetanse uten fagbrev.....	22
3.14.2	Tilgjengelighet og relevans.....	23
3.15	Nedgang i omfanget.....	24

4	Strategiområde 2	
	Tilpasset fleksibel opplæring.....	...25
4.1	Tiltak 2.....	25
4.2	Basisferdigheter.....	26
4.2.1	Digital kompetanse.....	27
4.2.2	Minoritetsspråklige.....	27
4.2.3	Ansvar og samarbeid.....	28
4.3	Opplæring tilpasset den enkeltes realkompetanse.....	30
4.4	Likeverdig tilbud.....	31
4.5	Krav til struktur.....	31
4.5.1	Kontinuerlig inntak.....	32
4.5.2	Forebygge frafall.....	32
4.5.3	Desentralisert tilbud.....	32
4.5.4	Passe for mange målgrupper.....	33
4.5.5	Standpunktkarakterer.....	33
4.6	Studieverksted som framtidig modell.....	34
4.6.1	Folkebibliotekene.....	34
4.7	Lokalisering av studieverksted.....	35
	Litteraturliste.....	37
	Ordliste.....	38

1 Innledning

Videregående opplæring er en viktig bidragsyter for regional utvikling og for å dekke samfunnets behov for kompetanse. Ikke alle har nyttiggjort seg muligheten for videregående opplæring som ungdom, og det finnes derfor et ubrukt potensial for kompetanse i befolkningen både blant de som befinner seg innenfor og utenfor arbeidsmarkedet. Ca. 2000 mennesker i yrkesaktiv alder i Troms, dvs. 3,2 %, står helt eller delvis uten arbeid, og mange av disse har ingen formell kompetanse. De med lavest kompetanse er mest utsatt, men er også ofte minst motivert for tradisjonell skolegang. En vellykket voksenopplæring kan bety nye muligheter på arbeidsmarkedet for den enkelte, og formalisering av uformell kompetanse bidrar til økt selvtillit i forhold til egen yrkesutøvelse, trivsel og trygghet i arbeidslivet.

De største utfordringene knyttet til voksenopplæring i dag er å nå ut med informasjon til befolkningen og arbeidsgivere om de muligheter for voksenopplæring og realkompetanse som finnes innenfor lovverket, sikre rekruttering til utdanninger som samfunnet etterspør og å tilby utdanninger med høy kvalitet og som alle har reelle muligheter til å nyttiggjøre seg, uavhengig av egne forutsetninger og bosted. Mange av de utfordringene man står overfor i kompetansesamfunnet i dag er tverrsektorielle, og krever en samordnet innsats fra flere aktører, noe som betyr at mange må samarbeide for en felles kompetansepolitikk. En vellykket kompetansepolitikk forutsetter derfor at man evner å se separate satsingsområder som utdanning, livslang læring, innovasjon, arbeidsmarked, inkludering og regional utvikling under ett.

Livslang læring er et viktig prinsipp i norsk utdanningspolitikk. Satsing på livslang læring blir sett på som et virkemiddel for verdiskaping, inkludering i arbeidslivet, utjevning av sosiale forskjeller og for den enkeltes personlige utvikling. Gjennom Kompetansereformen (1999) fikk voksenopplæring et nasjonalt løft der det overordnede målet var å stimulere og bidra til å dekke samfunnets, arbeidslivets og den enkeltes behov for kompetanse. Livslang læring innebærer en økt anerkjennelse av og oppmerksomhet om læring som foregår på andre arenaer enn i utdanningssystemet.

Med de utfordringer man står overfor i dag i forhold til fylkekommunens lovpålagte oppgaver knyttet til videregående opplæring, krav om og etterspørsel etter kompetanse og evne til omstilling i arbeidslivet, krever dette en bevisst og målrettet politikk også når det gjelder voksenopplæringsfeltet. Fylkestinget vedtok Fylkestingmelding nr 1/2006 "Det kunnskapsrike nord" i juni 2006. I dette dokumentet står det: "Fylkesrådet ser behov for at det utarbeides en strategiplan for voksenopplæring i Troms". Målsetningen er at dette strategidokumentet skal gi retning for arbeidet med voksenopplæringen i Troms de neste 6 årene.

2 Fakta om vokseopplæring i Troms

Voksenopplæring på videregående skoles nivå har vært høyt prioritert i Troms, også før Kompetansereformen trådte i kraft. Fra å være en tilbudsstyrt virksomhet der tilbyderne i stor grad satte premissene for aktiviteten, er voksenopplæring nå en lovpålagt oppgave med forvaltningsområde under kommune og fylkeskommune. For fylkeskommunen innebærer dette at administrering av og aktivitetene rundt voksenopplæring er styrt av det samme lovverket og de samme kvalitetskriterier som videregående opplæring for øvrig, og tilbudene opprettes i tråd med hva voksne søker.

2.1 Aktører i voksenopplæringsmarkedet

I følge Opplæringslovens § 4A-4 kan fylkeskommunen benytte studieforbund, fjernundervisningsinstitusjoner og andre som gir tilbud om videregående opplæring for å oppfylle plikten til å gi opplæring til voksne. På voksenopplæringsmarkedet i dag finnes mange aktører som fylkeskommunen samarbeider med i ulik grad.

2.1.1 Videregående skoler

Av fylkets 19 videregående skoler (før regionmodellen), er 11 engasjert, eller har vært engasjert innen voksenopplæringsfeltet på ett eller annet vis siste år slik det framgår i tabell 1. Noen av skolene har i dag bred erfaring med opplæring for voksne etter å ha kjørt sine tilbud kontinuerlig og i en årrekke.

Tabell 1 Videregående skoler i Troms og engasjement i voksenopplæringen

Videregående skole	Fagområde	Modell/rolle
Rå	Hjelpepleier Gartneri	Administrativt ansvar for elevløp i studieverksted. Nettstøtte
Heggen	Studieforberedende fag	Nettstøtte og komprimert privatistløp
Sjøvegan	Studieforberedende fag Salg og service	Komprimert privatistløp Fagansvarlig i studieverksted
Bardufoss	Studieforberedende fag Kokk Rør	Komprimert privatistløp Nettstøtte Nettstøtte
Finnfjordbotn	Studieforberedende fag Transportfag	Komprimert privatistløp Fagansvarlig i studieverksted
Senja	Allsidig landbruk	Komprimert privatistløp desentralisert
Kongsbakken	Studieforberedende fag	Komprimert privatistløp
Breivang	Barne- og ungdomsarbeider	Fagansvarlig i studieverksted
Breivika	Helsesekretær Tannhelsesekretær Yrkesfaglige allmennfag	Fagansvarlig i studieverksted Fagansvarlig i studieverksted Komprimert elevløp
Nordreisa	Studieforberedende	Komprimert privatistløp
Skjervøy	Fiskeindustri	Komprimert privatistløp, desentralisert

2.1.2 Edunor

De fleste tilbudene innen yrkesfaglige utdanningsprogram er lagt til Edunor i studieverksted¹. Dette fylkeskommunale selskapet ble valgt som hovedoppdragsgiver innen voksenopplæringen på bakgrunn av selskapets lange erfaring innen voksenopplæringsfeltet både med hensyn til veiledning, koordinering og tilrettelegging av opplæring for voksne.

Edunor gikk fra å være fylkeskommunalt foretak til å bli aksjeselskap 1. august 2006. Dette betyr at fylkeskommunen ikke lenger kan gi selskapet oppdrag uten å gå veien om Lov om offentlige anskaffelser. For all anskaffelser over kr 100.000,-, skal fylkeskommunen innhente tilbud fra aktuelle leverandører, og Edunor er heretter likestilt med andre eksterne aktører i så måte.

2.1.3 Andre eksterne aktører

I tillegg til de videregående skolene og Edunor, finnes det en rekke kompetanseaktører på markedet som har samme målgruppe som fylkeskommunen. Eksempler på disse er AOF, Folkeuniversitetet, Aftenskolen, Privatgymnaset, NKS og NKI. Det er ikke noe fast samarbeid med noen av disse aktørene annet enn at fylkeskommunen fra tid til annen kjøper enkelt-plasser til voksne med rett, som av ulike årsaker ikke kan nyttiggjøre seg fylkeskommunens egne tilbud.

2.2 Målgruppen

Gruppen voksne med rett er sammensatt, men de har det til felles at de ikke har valgt eller hatt anledning til å ta videregående opplæring som ungdom. Av tilbakemeldingene fra veiledere og lærere i voksenopplæringen, framgår det at mange av dem som tar utdanning i voksen alder har med seg dårlige erfaringer fra skoletiden der dårlig mestringsfølelse i seg selv gis som årsak til at de ikke valgte å gå videre med utdanning i ung alder. Man vet også at av de som i dag befinner seg i risikogruppen for voksne med lese- og skrivevansker, er det mange med lavt utdanningsnivå.

En forholdsvis ny gruppe i voksenopplæringen i Troms, er minoritetsspråklige. Dette er en gruppe der utdanning kan innebære en reell inngangsbillett til yrkeslivet, og det er en gruppe som i mange tilfeller har et sterkt behov for veiledning og tilrettelagt opplæring.

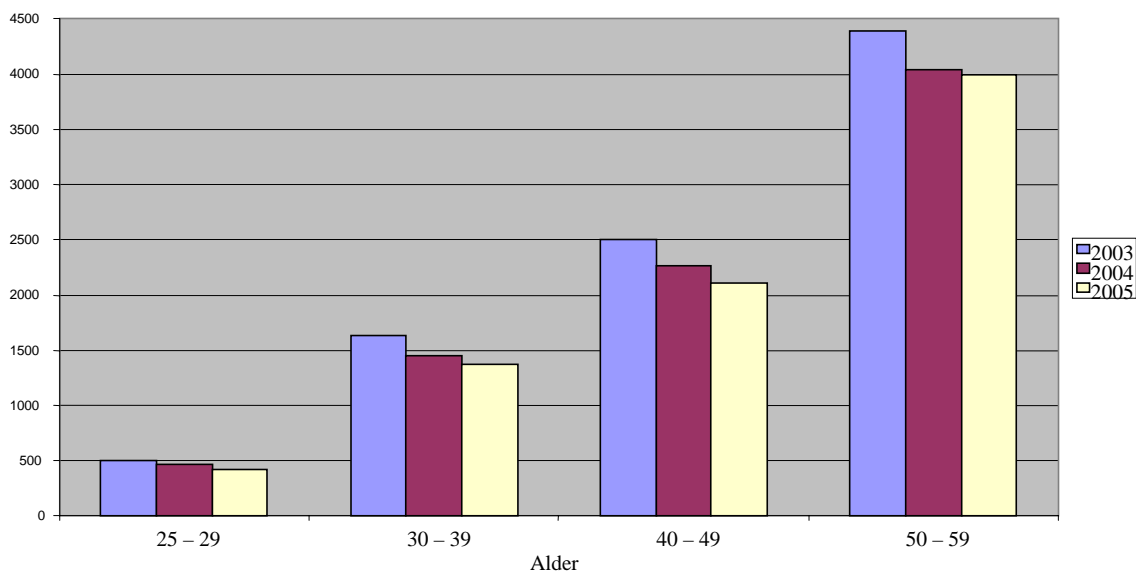
Fylkeskommunen har også ansvaret for å gi opplæring til voksne i sosiale og medisinske institusjoner både på grunnskolens og videregående skoles nivå. Mange i sistnevnte gruppe befinner seg i en rusavvenningsbehandling som innebærer spesielle behov for tilrettelegging og oppfølging.

2.3 Rett til videregående opplæring og realkompetansevurdering

Alle som er født før 1978 og som ikke har fullført videregående opplæring tidligere har rett til videregående opplæring. Den samme gruppen har også rett til å få sin realkompetanse vurdert. I Troms har det ikke vært gjort noe forsøk på å kartlegge det reelle behovet for videregående opplæring i befolkningen, men tall fra Statistisk sentralbyrå kan gi en indikasjon på hvor mange som sannsynligvis har rett og som befinner seg i målgruppen for voksenopplæringen, jf. figur 1.

¹ Se s. 8 om studieverksted

Figur 1 Antall personer i Troms med grunnskole som høyeste fullførte utdanning

Majoriteten av gruppen som deltar på opplæring spesielt organisert for voksne, ligger i aldersgruppen 28 – 45 år. Av figur 1 framgår det at målgruppen for voksenopplæringen i Troms sannsynligvis ligger i overkant av 3000 personer.

2.3.1 Realkompetanse

Med realkompetanse menes all kunnskap og ferdigheter en har opparbeidet seg gjennom utdanning, lønnet eller ulønnet arbeid, organisasjonserfaring, fritidsaktiviteter, omsorgsoppgaver eller på annen måte. Formell kompetanse er dokumentert i vitnemål eller andre offisielle papirer fra skole og utdanningsinstitusjoner, mens uformell og ikke-formell kompetanse er kunnskap og ferdigheter som man har tilegnet seg gjennom kurs, fritidsaktiviteter, frivillig arbeid, og lønnet eller ulønnet arbeid. Den uformelle kompetansen er alt det som det ikke finnes papirer på og kan være vanskelig å beskrive og dokumentere. Den er likevel en viktig del av en persons totale kompetanse.

Innføring av retten til vurdering og verdsetting av realkompetanse kom som et svar på utdanningssystemets manglende anerkjennelse av kompetanse opparbeidet på andre arenaer enn innen tradisjonelle og godkjente utdanninger. Realkompetanse vurderes opp mot læreplaner i videregående opplæring og i forhold til ønsket kompetanseplattform. Dette innebærer i praksis at voksne med godkjent realkompetanse gis mulighet til og har krav på et avkortet og tilpasset opplæringsløp. Det er også mulig å bruke dokumentasjon på godkjent realkompetanse i forhold til egen arbeidsgiver eller jobbsøking.

Voksne som ikke kommer inn under bestemmelsen om voksenrett, men som blir henvist fra kommune eller NAV, har også krav på å få sin realkompetanse vurdert. I Troms praktiseres imidlertid lovverket enda videre ved at også andre uten rett får tilbud om realkompetansevurdering. Voksne uten rett betaler en egenandel for å få utført slik vurdering, mens det er gratis for voksne med rett.

Det administrative arbeidet knyttet til realkompetansevurdering ligger hos Edunor, mens det er (fagkonsulenter lærere i de videregående skolene) som utfører selve realkompetansevurderingen, det vil si har individuelle samtaler med kandidatene for å kartlegge den enkeltes realkompetanse. I dag er det ca 40 aktive fagkonsulenter i Troms fordelt på 11 videregående skoler.

2.3.2 Opplæring

Avhengig av hvordan opplæringen er organisert, gir fylkeskommunen også tilbud til voksne uten rett. Det avgjørende i så måte er hvorvidt antall deltakere har betydning for kostnadene knyttet til hvert kurs eller gruppe. Totalt sett har ca 75% av alle som deltar på opplæring spesielt organisert for voksne i regi av fylkeskommunen, rett.

2.4 Organisering av videregående opplæring for voksne

Voksne kan få dekket sitt behov for videregående opplæring enten ved inntak på en ordinær videregående skole, hos eksterne aktører, eller gjennom kurs spesielt tilrettelagt for voksne i regi av fylkeskommunen. I Troms benyttes alle disse mulighetene, mens hovedvekten av tilbud for voksne gis som egne komprimerte kurs enten i videregående skole eller hos Edunor.

2.4.1 Studieverksted

Som et svar på innføringen av voksnes rettigheter og de kravene dette stiller i forhold til fleksibilitet i tilbudene, ble studieverksted som hovedmodell for yrkesfaglige utdanningsprogram etablert i 2003. Etableringen ble gjort i et samarbeid mellom fylkeskommunen, Edunor og noen av de videregående skolene.

Et studieverksted er både en fysisk møteplass for voksne under utdanning og en opplæringsmodell. Studieverkstedene er åpne på dag- og kveldstid med tilgang på studierom, pc, kopimaskin og faglitteratur. Til gitte tidspunkt er det studieveiledere til stede, og disse gir råd og veiledning om studieteknikk, bruk av pc og annet. I tillegg til å være et fysisk møtested inngår det i ethvert studietilbud forelesninger og fagveiledning. Forelesningene utgjør en forholdsvis liten del av undervisningsopplegget, mens fagveiledning og gruppearbeid i større grad er satt i fokus. En av målsettingene med å organisere opplæringen på denne måten er blant annet å skulle kunne differensiere opplæringen i større grad enn gjennom tradisjonelle undervisningsmetoder knyttet til store gruppeenheter. Videokonferanse brukes aktivt slik at forelesningene kun kjøres fra et sted selv om det er deltakere i hele fylket. I realiteten betyr dette at også deltakere utenom studieverksted kan motta forelesninger. Studieverksted gir større mulighet for kontinuerlig inntak og for å opprette tilbud for små grupper.

Studieverkstedene er i dag fysisk lagt til de fire Edunor – avdelingene, mens det er de videregående skolene som skal ha det faglige ansvaret, det vil si fagveiledning og forelesninger. I dag er det imidlertid Edunor som har fagansvaret for hjelpepleierutdanningen, som er den utdanningen med flest deltakere i studieverksted.

Studieverksted finansieres delvis etter prinsippet for stykkprisfinansiering. Følgelig gir ikke fylkeskommunen finansiering til andre enn de med rett innen yrkesfaglige studieprogram. Ca 80% av de som tar utdanning i studieverksted har rett. Voksne uten rett deltar som betalings-elever hos Edunor.

2.4.2 Kveldsundervisning for privatister

Tilbud innen studieforbereidende fag, dvs. norsk, engelsk, naturfag, matematikk, historie og samfunnslære, er lagt til videregående skoler og kjøres i hovedsak etter modellen for det gamle voksengymnaset, dvs. komprimerte privatistløp på kveldstid. Det gjøres inntak en gang i året, og tilbudet følger ordinær skolerute. Innenfor studieforbereidende fag gir fylkeskommunen tilbud både til voksne med og uten rett. Tilbudene gis i hovedsak som privatistløp i tradisjonelle klasser der størrelse på gruppene ikke har særlig betydning for det tilbudet som gis. Dvs. at skolene fyller opp med voksne uten rett der det fortsatt er plasser ledige når voksne med rett er tatt inn. Skolene får tildeling pr fag uavhengig av størrelse på gruppene. I de studieforbereidende fagene har ca 60% av deltakerne voksenrett.

2.4.3 Nettstøttede kurs

Det gis tilbud om flere nettstøttede kurs der videregående skoler i Troms står ansvarlig². Opplæringen gjennomføres som fjernundervisning over internett med selvstudie, bruk av selvtester, innsending av besvarelser og personlig veiledning fra faglærer. All kommunikasjon skjer via internett, men det er også lagt inn en del fysiske samlinger for hvert kurs. Innen fellesfagene for yrkesfaglige programfag, kjøpes det kursplasser fra Den åpne skolen som er eid av Nordland fylkeskommune.

De videregående skolene som kjører nettstøttede kurs, gis finansiering pr kursdeltaker med rett.

2.4.4 Andre tilbud

Tidligere ble de aller fleste tilbudene innen vokseopplæringen arrangert desentralisert der all undervisning ble lagt til helge- eller ukesamlinger. Kurs i fylkeskommunens regi følger i svært liten grad til denne modellen (unntaket er allsidig landbruk ved Senja videregående skole og fiskeindustri ved Skjervøy videregående skole), men det kjøpes fortsatt kursplasser hos andre der denne modellen brukes. Eksempler på dette siste år, er ambulanséfaget hos Edunor og tekstilreinhold hos Folkeuniversitetet.

2.5 Omfang

Høsten 2006 deltok ca 500 voksne på ett eller flere voksenopplæringskurs finansiert av fylkeskommunen. Hovedvekten av alle som tar videregående opplæring for voksne, tar det enten innen utdanningsprogram for helse- og sosialfag eller innen studieforbereidende fag. Av alle som deltar på opplæring spesielt organisert for voksne, er ca 20% minoritetsspråklige. I tillegg til opplæring spesielt organisert for voksne er det innen det ordinære tilbudet i videregående skoler i Troms også voksne elever. For skoleåret 2005/2006 lå dette tallet på ca 150 voksne over 25 år.

2.6 Informasjon og veiledning

En forutsetning for at voksne skal bruke sine rettigheter, er at de har kjennskap til dem og vet hvordan de skal gå fram for å kunne nyttiggjøre seg dem. For å ivareta informasjons- og veiledningsplikten overfor voksne, ble det i 2002 etablert to servicesenter lokalisert på

² Se tabell 1

Edunors avdelinger i Tromsø og Harstad. Ansatte her veileder og informerer om voksnes rettigheter og muligheter mot ulike utdannings- og yrkesvalg.

Fra tid til annen har fylkeskommunen valgt å kjøre mindre omfattende informasjonskampanjer der voksne uten videregående opplæring har vært målgruppen. Kampanjene har hatt fokus på voksnes rettigheter til videregående opplæring og har vært annonsert i dagspressen eller ved direkte henvendelser til kommuner og bransjer. Fylkeskommunen får også forespørsler fra fagorganisasjoner, kommunale omstillingsutvalg og andre om å stille på møter der muligheten for å treffe målgruppen for voksenopplæring med direkte informasjon er til stede.

2.7 Veien videre

Det overordnede målet med voksenopplæringen i Troms skal være å skape verdier både for enkeltpersoner, virksomheter og for Troms fylke ved å legge til rette for at kompetanse utvikles og tas i bruk. For å nå dette målet må det jobbes aktivt på tvers av sektorer, offentlige og private, med å informere, motivere og rekruttere til utdanninger som gir etterspurt kompetanse.

Samtidig som etterspørselen etter faglært arbeidskraft øker og et betydelig antall personer i Troms har grunnskole som høyeste utdanning, var det en nedgang i antall voksne under utdanning i regi av fylkeskommunen i 2006. Dette kan bety at en stor del av målgruppen for voksenopplæring er lite motivert for tradisjonell skolegang, muligens av årsaker som svake basisferdigheter. Fylkeskommunen må derfor jobbe systematisk og strategisk i forhold til informasjon og veiledning og gi tilbud som er attraktive både for enkeltpersoner og for næringslivet. Det må jobbes mer for å videreutvikle fleksible modeller som tar hensyn til enkeltmenneskets behov så vel som for arbeidsgivere med ansatte under utdanning.

Det foreliggende dokumentet skal gi målsettinger og strategier med forslag til tiltak for det videre arbeidet innen voksenopplæringsfeltet i Troms. Planen er bygget opp rundt to spesifikke strategiområder der hver av disse har flere mål som følges opp med forslag til tiltak for det videre arbeidet.

3 Strategiområde 1

Livslang læring som svar på samfunnets kompetansebehov og som virkemiddel for personlig vekst og regional utvikling

Kunnskap og kompetanse er en sentral forutsetning for regional utvikling og for å dekke samfunnets generelle kompetansebehov. Arbeidsmarkedet har endret seg dramatisk de siste årene med økte krav til kompetanse, innovasjon og omstilling, og der disse forhold mer og mer er blitt avgjørende for suksess. Faglært arbeidskraft gjør bedrifter bedre i stand til å dokumentere standard på sine tjenester, hvilket i seg selv gir konkurransefortrinn, og faglært arbeidskraft gir gode vilkår for videreutvikling av kompetanse, som er en viktig forutsetning for omstilling. Utdanning og personlig vekst vil også kunne stimulere til aktiv samfunnsdeltakelse.

Et viktig satsingsområde i fylkeskommunens kompetansepolitikk er å styrke videregående opplæring som faktor i utviklingen av næringslivet i Nord-Norge, det vil si å være en betyngningsfull aktør innen regional utvikling. Satsingen kommer også som et svar på at ungdommens yrkesvalg ikke nødvendigvis reflekterer behovet i næringslivet, både i privat og offentlig sektor. Skal man sikre bosetting i distriktene, er det avgjørende at kompetansemessige barrierer for grundervirksomhet og nyetablering hindres, og i så måte er den voksne delen av befolkningen en selvfølgelig målgruppe.

3.1 Tiltak 1

- Igangsette et systematisk og målrettet arbeid knyttet til informasjonsspredning om voksnes rettigheter.
- Styrke kvaliteten og bedre samarbeidet om veiledning mellom ulike aktører ved å etablere karrieresenter der prinsippet om "en-åpen-dør" står sentralt.
- Initiere samarbeid med arbeidslivet og tilby realkompetansevurdering og samarbeid om opplæring som ledd i bedrifters kompetanseplaner.
- Styrke samarbeidet med NAV for å etablere realkompetansevurdering som en sentral del av arbeidssøkerprosess.
- Etablere samarbeid for og utarbeide funksjonelle modeller for vurdering av yrkespraksis.
- Inngå forpliktende partnerskap med kommunene i Troms for å sikre framtidig rekruttering av helsefagarbeidere.
- Legge til rette for alternative modeller for kvalifisering av praksiskandidater.
- Etablere fagskoletilbudet innen helsefagene som et fast og forutsigbart tilbud i Troms
- Utvide retten til voksenopplæring innenfor fylkeskommunens økonomiske ramme med følgende prioritering:
 1. Alle voksne over 24 år uten videregående opplæring.
 2. Voksne over 24 år med videregående opplæring fra før og som søker helsefagarbeiderutdanning.
 3. Alle som ønsker studiekompetanse kombinert med fagbrev.
 4. Voksne over 24 år med videregående opplæring fra før og som søker annen utdanning som næringsliv eller samfunnet for øvrig etterspør.
 5. Andre over 24 år.
- Inngå forpliktende samarbeid med næringsliv og andre offentlige aktører der målsettingen er å utnytte voksnes kompetanse i næringspolitiske strategier.

Mål 1
Voksnes rettigheter til videregående opplæring skal være allment kjent i Troms

Til tross for at ordningen med realkompetansevurdering og voksnes rett til videregående opplæring har eksistert i flere år, viser undersøkelser gjort av Vox, at kjennskapen til rettigheter og muligheter innenfor systemet ikke er allment kjent verken i befolkningen, i arbeidslivet eller i NAV³.

3.2 Hvorfor informere?

Iflg. ovennevnte undersøkelse er 75 prosent av arbeidstakerne i Norge ikke kjent med ordningen knyttet til realkompetansevurdering, men når de får informasjon om ordningen, sier mer enn halvparten av arbeidstakerne at de er interessert i å få en vurdering av hva de faktisk kan. Det er de med lav utdanning, de som ikke er yrkesaktive og de som tilhører husholdninger med lav inntekt som oppgir å ha minst kjennskap til retten til videregående opplæring og realkompetansevurdering. Sammenhengen mellom utdanning og kjennskap til retten gir størst utslag i undersøkelsene, hvilket betyr at de som har størst behov for opplæring er de som vet minst. Dette er bekymringsfullt.

Det er få som vet hvor de skal henvende seg for å få realkompetansen sin vurdert og informasjon om mulighetene innen voksenopplæringen, og bare to prosent sier de vil gå til fylkeskommunen, som er riktig adresse.

Ovennevnte resultater gir en pekepinn i forhold til de utfordringer som ligger i å skulle nå flest mulig med denne type informasjon. En vellykket voksenopplæring der utdanningspolitikken faktisk fungerer som et virkemiddel for nærings- og regionutvikling, og hvor kompetanseheving av voksne skal være en investering, er avhengig av at god og riktig informasjon når ut til målgruppen. Det er fylkeskommunens plikt å legge til rette for og lage gode informasjonsrutiner slik at man sikrer at kjennskapen til voksnes muligheter og rettigheter for dokumentasjon av realkompetanse og opplæring, når ut.

3.3 Hvordan informere?

Det er neppe noen entydig metode for informasjonsspredning om voksnes rettigheter, men det viktigste framover er å rette oppmerksomheten mot en mer målrettet informasjonsspredning. Alternative og nye kanaler for spredning må tas i bruk framfor å øke mengden informasjon i de samme kanalene. Anbefalingene fra Vox går i retning av å etablere lavterskel informasjonstilbud på steder hvor målgruppen befinner seg, det vil si både innenfor og utenfor arbeidslivet. Arbeidsgivere har et stort ansvar overfor ufaglærte og likeledes vil samarbeidet med arbeidstakerorganisasjonene, kommunene, NAV og bibliotekene være svært viktig i det videre arbeidet med informasjonsspredning.

³ "...men hvor skal vi henvende oss?", Vox 2003

Mål 2
Alle voksne i Troms skal ha tilgang til en nøytral yrkes- og utdanningsveiledning med høy kvalitet

Voksne har et økende behov for veiledning knyttet til egne utdannings- og yrkesvalg. Dagens situasjon preges av mange på yrkesrettet atferd, et arbeidsmarked som stiller store krav til omstilling og kompetanse og et utdanningssystem som er blitt mer komplisert.

Yrkes- og utdanningsveiledning skal avdekke hvilke forutsetninger den enkelte har til å mestre arbeidslivet, og gi grunnlag for å tilrettelegge for nødvendig og ønsket opplæring.

3.4 Veiledningstjenesten for voksne

Fylkeskommunen har en informasjons- og veiledningstjeneste for voksne, som er åpen for alle, uavhengig av rett. Denne benyttes både av enkeltpersoner, NAV, flyktingtjenesten og enkelte bransjer som vurderer kompetanseheving i bedriften. Informasjons- og veiledningstjenesten er lagt til to av Edunors avdelinger. Bakgrunnen for dette var et sterkt behov for samordning av informasjonen. På denne måten ble veiledningstjenesten også lokalisert sammen med hovedtyngden av opplæringstilbudet organisert for voksne. Behovet for en beredskap året rundt var også et sentralt argument for valg av lokalisering.

Voksne har ulike rettigheter, og for mange innebærer dette at de må forholde seg til mange ulike instanser på veien mot en beslutning om utdanning og framtidig yrke. Den fylkeskommunale veiledningstjenesten inngår som en av disse instansene og har pr i dag kun et uforpliktende samarbeid med NAV, kommunene, høgskolesystemet, næringslivet og fagorganisasjonene. I tillegg til disse instansene har de videregående skolene sin egen rådgivertjeneste. Slik den totale tjenesten i dag fungerer, framstår den som dårlig dokumentert og fragmentert der mange gir veiledning ut fra ulike roller og ståsted. Ansvarsfordelingen er ikke alltid avklart, og kvaliteten på veiledningen som gis, er tilfeldig. I tillegg er tjenesten i liten grad knyttet til arbeidslivet i regionen. Sistnevnte er en uutnyttet ressurs, da majoriteten av voksne under utdanning har heltids - eller deltidsarbeid ved siden av skolegang.

Mange voksne bruker uforholdsmessig lang tid på å orientere seg om sine rettigheter og om de ulike utdanningstilbudene, mange tar utdanning som ikke samsvarer med egne forutsetninger og kompetanse, og det er ikke nødvendigvis sammenheng i de utdanningsvalgene som tas og arbeidslivets behov. Dette underbygges også av OECD sine undersøkelser der det konkluderes med at den norske tjenesten er fragmentert, lite sammenhengende og lite profesjonalisert.

3.4.1 Partnerskap for karriereveiledning

En viktig forutsetning for at voksne skal bli motivert for å velge riktig opplæring og lykkes i gjennomføringen, er at veiledning og informasjonen om mulighetene har god kvalitet, og at denne faktisk når fram til målgruppen. Den samlede kunnskapen må koordineres slik at man oppnår en styrt, nøytral og samordnet karriereveiledning som til sammen bidrar til økt kompetanse og sysselsetting i Troms. På bakgrunn av sitt studie om karriereveiledning og voksne, anbefaler Vox at karriereveiledning lokaliseres på et annet sted enn der opplæringen gis⁴. På denne måten kan man nå hele målgruppen, og ikke bare de som allerede er på vei inn

⁴ "Karriereveiledning og voksne, Vox 2006

i et bestemt opplæringsløp eller er tilknyttet opplæringsinstitusjonen fra før. Eksempler på dette er voksne som har behov for veiledning på grunn av endret livs- eller arbeidssituasjon.

Troms fylkeskommune har i samarbeid med NAV igangsatt et arbeid der målsettingen er å få etablert karrieresenter som tilbyr et gjennomgående karriereveiledningssystem til befolkningen i Troms basert på ulike aktørers forpliktende partnerskap. Et slikt senter skal gi et profesjonelt tilbud der kompetente og nøytrale veiledere bidrar til at voksne løses gjennom systemet på en fleksibel, hensiktsmessig og verdig måte. En sektorovergripende karriereveiledningstjeneste som denne skal bidra til at den enkelte tar sine utdanningsvalg med stor treffsikkerhet, både i forhold til egne forutsetninger og arbeidsmarkedets behov. Dette arbeidet er et ledd i målsettingen om å etablere karriereveiledning for alle og i et livslang perspektiv.

Mål 3 *Økt bruk av realkompetanse*

Målsettingen med realkompetansevurdering er at voksnes kompetanse, uavhengig av hvor den er opparbeidet, skal verdsettes og gi uttelling i forhold til videregående opplæring. Med bakgrunn i dette ligger det et stort potensial i utnyttelsen av realkompetansesystemet både for den enkelte og for næringslivet. For fylkeskommunen som skal oppfylle voksnes rett til videregående opplæring, vil økt bruk av realkompetanse gi bedre grunnlag for tilpasset opplæring til den enkelte voksnes og arbeidslivets behov.

3.5 Dokumentasjon av realkompetanse for den enkelte

Alle voksne som søker videregående opplæring, yrkesfaglige utdanningsprogram, blir realkompetansevurdert før opplæringen starter i Troms. For mange innebærer dette mulighet for avkorting eller full godkjenning av utdanningen. Tilpassede opplæringsløp vil kunne gi hver enkelt den undervisningen som faktisk trengs, og ikke opplæring i noe han eller hun allerede kan.

Å få dokumentert sin realkompetanse innebærer en anerkjennelse av kompetanse opparbeidet på mange ulike arenaer. En slik dokumentasjon bidrar for den enkelte til motivasjon- og selvtillit knyttet til egen yrkesutøvelse og kan gi en sterkere bevisstgjøring rundt egen kompetanse. Bevissthet om egne kompetanse er også en viktig motivasjon for videre opplæring. Dokumentert realkompetanse skal framgå i et kompetansebevis. Dette er et verdipapir som både kan brukes ved søkning til ny jobb eller overfor egen arbeidsgiver ved ønske om endra og større arbeidsoppgaver.

3.6 Arbeidsgivers fordeler ved kompetansekartlegging

Bedrifter og virksomheter kan ha nytte av å kartlegge medarbeidernes kompetanse for å planlegge opplæringstiltak i forhold til bedriftens og den enkeltes behov. Realkompetansevurdering som metode i kompetansekartlegging, bidrar til at koblingen mellom arbeidsoppgaver, kompetansebehov og opplæring blir tydeligere, og at man derfor oppnår større gevinst i forhold til de ressursene som brukes på utdanning og opplæring.

Vox har initiert og bidratt til en rekke partssammensatte prosjekt for å vise anvendelsesmuligheter og nytteverdien i systemet for vurdering av realkompetanse i arbeidslivet. I flere av disse prosjektene har Vox gått aktivt inn og bistått bedrifter med kartlegging av eksisterende kompetanse og gjenstående kompetansebehov.

Med bakgrunn i Snøhvitutbyggingen og det framtidige behovet for en betydelig kompetanseheving i landsdelens næringsliv, har Prosjekt Harald Hårfagre⁵ også brukt metoden for kompetansekartlegging i utvalgte bedrifter i de tre nordligste fylkene. Prosjektet er nå inne i en prosess der det gjennomføres et omfattende kartleggingsarbeid på ulike nivå innen transportbransjen, bygg- og anleggsbransjen, fiskeri og havbruk, reiseliv, og verksted-industri knyttet til petroleum/gass.

Kartlegging og dokumentasjon av ansattes realkompetanse gir et bedre utgangspunkt for tilpasset opplæring og kortere vei til fagbrev. Fylkeskommunenes system for realkompetansevurdering må derfor gjøres kjent og tilgjengelig for næringslivet slik at flere velger å nyttiggjøre seg det i tilknytning til kompetansetiltak i bedriften.

3.7 Realkompetansevurdering og NAV

I 2006 ble Troms som ett av tre fylker i landet plukket ut til å være med i et prosjekt initiert av Vox og Arbeidsdirektoratet. Målsettingen med prosjektet er å styrke realkompetansevurdering som sentralt verktøy i kvalifiseringen av arbeidssøkere. Prosjektet har sin bakgrunn i et ønske om bedre samordning av virkemidler i grenseflatene mellom utdannings- og arbeidsmarkeds-politikken for derigjennom å møte arbeidssøkernes behov med sikte på arbeid og kompetanseheving. Kartlegging av realkompetanse er nå en sentral del av arbeidssøker-prosessen, og målsettingen er derfor å sette realkompetanse i et bedre system overfor arbeidssøkere. Andre aktuelle problemstillinger for prosjektet er å se på hvordan arbeidslivets kompetansebehov kan dekkes, uten at det skapes betydelig overlapping mellom ordningene.

Prosjektet kommer i forkant av, men kan sees på som et ledd i St. meld. nr 16 (2006 – 2007) ”...og ingen sto igjen”, der utdanning settes opp som en av de viktigste virkemidlene for sosial utjevning. Et annet sentralt budskap i stortingsmeldingen er å bedre samarbeidsrutinene mellom ulike offentlige etater, hvilket prosjektet har som en av sine målsettinger. Troms fylkeskommune vil bruke erfaringene som grunnlag for forpliktende samarbeid med NAV.

3.8 Vurdering av praksis

Mange av de som er i gruppen innvandrere fra ikke-vestlige land har kompetanse og utdanning fra hjemlandet som de ikke får uttelling for i Norge. Manglende dokumentasjon på kompetanse gjør at det er vanskelig for en stor del av innvandrerne å finne arbeid i forhold til sine kvalifikasjoner, og mange må ta hele sin utdanning på nytt i Norge.

Yrkesprøving er en metode som brukes for å teste realkompetansen til personer som ikke kan dokumentere tidligere kompetanse (kvalitetsvurdering av praksis), og i all hovedsak gjelder dette ovennevnte gruppe. Hensikten med yrkesprøving er å gi personer med fagkunnskap fra hjemlandet mulighet til å få testet sine kunnskaper og få disse dokumentert i form av et kompetansebevis. Kompetansebeviset vil være et hjelpemiddel til bruk overfor potensielle arbeidsgivere eller som grunnlag for videre opplæring. Alt i alt er yrkesprøving en samfunns-

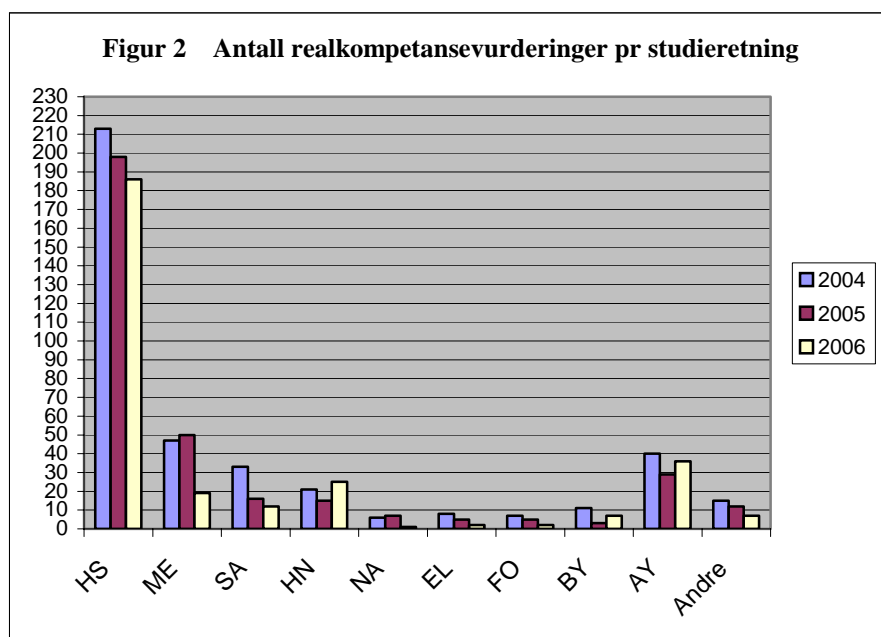
⁵

økonomisk bra modell som kan bidra til at innvandrere får nyttiggjøre seg den kompetansen de har med seg til Norge, og at de gis større mulighet til å komme seg raskt ut i norsk arbeidsliv.

I Troms ble det bare gjennomført 2 yrkesprøvinger i 2006, mens det i Nordland ble utført ca 20. Det finnes ikke noen entydig forklaring på hvorfor det er slik, men i Nordland har det vært arbeidet systematisk med yrkesprøving i mange år. Dette har blant annet medført at det er etablert en rekke nettverk der man ser på mulighetene på tvers av etater og forvaltningsorganer. Det store antallet yrkesprøvinger i Nordland tilsier at det høyst sannsynlig også finnes et tilsvarende behov i Troms. Det må derfor arbeides systematisk for å få på plass en mer hensiktsmessig modell for yrkesprøving i Troms, i tett samarbeid med NAV, flyktningtjenesten i kommunene, opplæringskontor og ulike bransjer.

3.9 Satsing på realkompetansevurdering framover

Til tross for de mulighetene som finnes både for den enkelte, bedrifter og andre offentlige aktører, er det en nedgang i antall realkompetansevurderinger i Troms de siste årene. I tillegg er det kun innenfor få fagområder realkompetansevurderinger etterspørres, slik det framgår i figur 2. Med bakgrunn i de muligheter som finnes i systemet, er det en målsetting for fylkesrådet i Troms å øke antall realkompetansevurderinger, både i antall og i spredning hva gjelder fagområder.

(HS = helse- og sosialfag, ME = mekaniske fag, SA = salg og service, HN = hotell- og næringsmiddelfag, NA = naturbruk, EL = elektrofag, FO = formgivingsfag, BY = byggfag, AY = allmennfag for yrkesfaglig studieretning)

Mål 4 **Sikre rekruttering til helse- og sosialfagene**

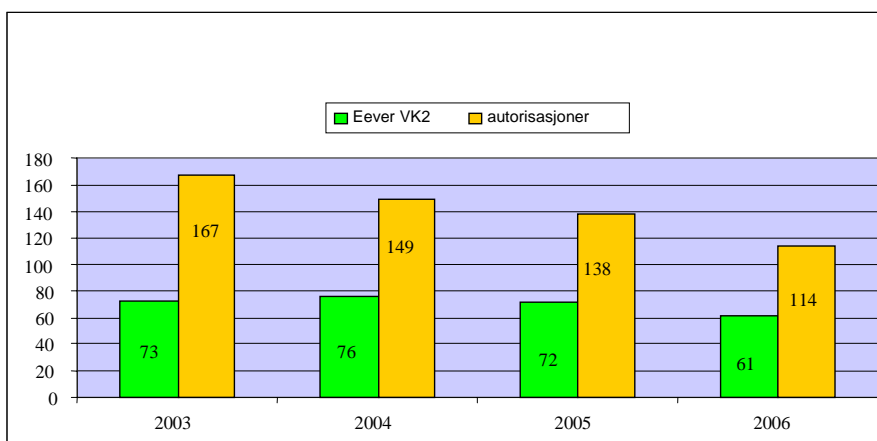
2/3 av alle som er blitt realkompetansevurdert i yrkesfagene i Troms har blitt det i helse- og sosialfagene. Av alle som var under utdanning innen yrkesfaglige studieretninger høsten 2006 i regi av fylkeskommunen tok ¾ utdanning innen dette fagområdet. Kompetansereformen ga voksne nye muligheter innen videregående opplæring og særlig ufaglærte innen helsesektoren har altså benyttet seg av dette. Tendensen går igjen i hele landet og aspektet har vært så tydelig at Kompetansereformen til tider har blitt kalt hjelpepleierreformen. I tillegg til hjelpepleiere har voksenopplæringen i Troms bidratt til utdanning av mange helsesekretærer og tannhelsesekretærer. Voksenopplæring har derfor bidratt til et betydelig antall faglærte innen helse- og omsorgssektoren, noe som ikke hadde vært mulig uten betydelig satsing på feltet. Til tross for dette, preges fortsatt sektoren av mange ufaglærte ansatte, både innen pleie- og omsorgssektoren, og innen SFO- og barnehagesektoren.

3.10 Hjelpepleier/helsefagarbeideren

Til tross for en betydelig satsing på utdanning av hjelpepleiere står samfunnet overfor en situasjon der man på landsbasis vil mangle 30.000 nye fagarbeidere innen 2020, om ikke rekrutteringen øker. Med nåværende utdanningstempo vil det ta 50 år å halvere antall ufaglærte. Med bakgrunn i kommunenes plantall for kompetanseheving av ansatte innen pleie- og omsorgssektoren, uttrykker Fylkesmannen i Troms bekymring for at disse er langt lavere enn behovet vil bli framover.

Nedgangen i antall ungdom som søker helse- og sosialfag i videregående opplæring gjør at det er særlig viktig å satse videre på rekruttering av voksne. Ved å sammenligne antall autorisasjoner med antall avgangselever på VK2 hjelpepleier, får man en pekepinn om at de siste årene er utdannet vel så mange voksne som ungdom, jfr. figur 3. Undersøkelser viser også at de som utdanner seg til hjelpepleiere i voksen alder har en tendens til å bli i yrket, mens yrkesavgangen er betydelig større blant hjelpepleiere som utdanner seg i tilknytning til sin ungdomsrett.

Figur 3 Hjelpepleiere, antall elever på VK2 og antall autorisasjoner

Fylkeskommunen kan ikke alene makte å innfri de framtidige rekrutteringsbehovene innen helse- og sosialsektoren. Kommunene selv har en nøkkelrolle i dette arbeidet og må komme på banen mye sterkere enn tidligere. Ibestad kommune rettet i 2003 en forespørsel til fylkeskommunen basert på et ønske om å øke antall faglærte ved kommunens sykehjem og hjemmetjeneste. Fylkeskommunen ga Stangnes videregående skole i oppdrag å gi tilbud om hjelpepleierutdanning lokalisert i Ibestad kommune og med oppfølging på arbeidsplassen. Tilbudet ble finansiert av fylkeskommunen, og kommunen stilte undervisningslokaler til disposisjon. 17 ufaglærte deltok på tilbudet, og alle fullførte! Dette er et av de beste eksemplene fylkeskommunen kan vise til med hensyn til samarbeid på tvers av sektorer, tilpassing av opplæring både med tanke på nærhet til hjemsplassen og bruk av arbeidsplassen som opplæringsarena og fullføringsgrad. Og ikke minst resulterte kommunens initiativ i en formidabel økning i antall faglærte innen pleie- og omsorgssektoren i Ibestad.

Hjelpepleierutdanningen fases nå ut til fordel for den nye helsefagarbeideren, og våren 2007 ble de siste hjelpepleierelevne tatt inn på utdanning spesielt organisert for voksne. Dette betyr at strukturen for utdanningen legges om fra å være et treåring skoleløp med innlagt praksis, til å bli en utdanning med 2 år i skole og 2 år i bedrift (lærlingløp). For voksne med praksis betyr dette at praksiskandidatordningen med krav om minimum 5 års praksis i faget, vil bli gjeldende utdanningsstruktur. Etter at voksne fikk rett til videregående opplæring, er det imidlertid en økende tendens til at voksne søkere stiller med lite eller ingen praksis i det faget de ønsker sluttkompetanse, i slik at praksiskandidatordningen langt fra er ideell for alle voksne. De uten nødvendig praksis vil ha det samme utgangspunktet som ungdom og måtte gå veien om lærlingordningen for å komme i mål.

Skal man lykkes i å rekruttere voksne i det samme omfanget som tidligere, vil behovet for opprettelse av flere lærlingplasser i kommunene bli betydelig, og fylkeskommunen må innta en mer aktiv rolle i forhold til formidling av lærlingplasser også for voksne. Det vil også bli nødvendig å se på muligheten for kvalitetsvurdering av praksis for voksne som verken kan nyttiggjøre seg av lærlingordningen eller praksiskandidatordningen.

3.11 Barne- og ungdomsarbeideren

Barnehager og skolefritidsordninger er arbeidsplasser som tradisjonelt har rekruttert mange ufaglærte og voksne kvinner. Til tross for dette har det de siste årene ikke vært rekruttert særlig mange voksne til barne- og ungdomsarbeiderfaget. Samtidig er det mange i systemet som har tatt den teoretiske utdanningen, men som ikke kvalifiserer til fagprøven på grunn av for smal praksis.

Fylkeskommunene initierte derfor et pilotprosjekt i 2006 der målgruppen var voksne med minimum 5 års praksis og som hadde gjennomført den teoretiske utdanningen for barne- og ungdomsarbeiderfaget. Disse fikk tilbud om å delta i et prosjektarbeid i regi av Breivang videregående skole som kompensasjon for smal praksis, og der bestått prosjektoppgave ga kvalifikasjon til å melde seg opp til fagprøven. All evaluering tilsier at dette var en suksess da hele gruppa på 18 fullførte opplegget og nå er kvalifisert til og i gang med prosessen som skal gi dem fagbrev som barne- og ungdomsarbeidere.

Det er grunn til å tro at rekrutteringen til grunnutdanningen i dette faget vil øke hvis lignende tilbud gjøres tilgjengelig for flere. Samtidig bør slike tiltak vurderes også innenfor andre

fagområder som et ledd i at fylkeskommunen inngår i en mer aktiv rolle som tilrettelegger for voksne uten nødvendig praksis.

3.12 Fagskoleutdanning innen helsefagene

I 2003 ble Lov om fagskoleutdanning innført. Med den ble videreutdanninger innen helse- og sosialfagene plassert sammen med tekniske utdanninger, eller teknisk fagskole som det het før loven kom. Dette ble blant annet gjort for å gjøre det lettere å klatre på karrierestigen for hjelpepleiere, omsorgsarbeidere og andre. Et annet viktig argument er at det i regionale og nasjonale strategiplaner nå legges opp til desentralisering av spesialisthelsetjenesten, noe som gir nye utfordringer til kommunene med å bygge opp kompetanse for å kunne tilby god kvalitet på helsetjenestene. Det stilles derfor store krav til rask omstilling og kontinuerlig faglig oppdatering.

Til tross for dette ble det ikke gitt økte statlige bevilgninger til fagskolen de første årene, og resultatet av dette ble at tilbudene lot vente på seg fordi det ikke var mulig å finne finansiering. Inneværende år ble det imidlertid gitt ekstra bevilgning av fylkeskommunen og dette har resultert i at Breivang videregående skole og Edunor i samarbeid nå har fått godkjenning for og er i gang med fagskoleutdanning i psykisk helsearbeid og i eldreomsorg, mens Skjervøy videregående skole har satt i gang fagskoleutdanning i kreftomsorg.

Undersøkelser viser at personer som er godt kvalifisert til arbeidet sitt, trives bedre og blir gjerne lengre i stillingene sine. I en rapport utarbeidet på oppdrag fra tidligere Sosialdepartementet, "Utredning om motivasjon, yrkesutøvelse og kompetanse" fra januar 2005, Universitetet i Oslo, viser resultater av undersøkelser av at begrensede utviklingsmuligheter i hjelpepleieryrket påvirker arbeidstakerens valg i forhold til å forlate yrket. Muligheten for faglig utvikling gir altså en mer stabil personalsituasjon, og arbeidsplasser med stabilt personale rekrutterer bedre enn arbeidsplasser med gjennomtrekk. Fagskoleutdanningen er ikke en lovpålagt oppgave for fylkeskommunen.

Med henvisning til "Rekrutteringsplanen for helse- og sosialpersonell 2003–2006" og de framtidige utfordringer som er knyttet til rekruttering, vil fylkesrådet at helsefagene gis like vilkår som andre utdanninger innen fagskoletilbudet i Troms.

Mål 5

Opplæring for voksne skal framstå som en attraktiv mulighet for den enkelte og en selvfølgelig samarbeidpart for næringslivet i Troms gjennom å tilby relevante utdanninger til flest mulig.

Endringstakten i arbeids- og næringsliv blir stadig sterkere og dette får konsekvenser både for den enkelte arbeidstaker og arbeidsgiver. Bedrifter står sterkere når de kan dokumentere faglært arbeidskraft i forbindelse med konkurranse om jobber. Behovet for læring på alle nivåer på arbeidsplassen blir sterkere, og behovet for samarbeid mellom skole og næringsliv er en forutsetning for vekst, innovasjon og utvikling.

3.13 Utvidet rett

I Troms er det i underkant av 3500 personer i alderen 30 – 49 år som har grunnskole som høyeste fullførte utdanning. De fleste av disse har rett til en tilpasset opplæring på videregående skoles nivå. I tillegg er det i overkant av 400 personer mellom 25 og 29 år med samme utdanningsnivå, men som ikke har rett, verken som ungdom eller voksen. I følge tall fra NAV er også ledigheten høyest i samme gruppe. Disse har enten ikke nyttiggjort seg av ungdomsretten eller de har av ulike årsaker ikke oppnådd sluttkompetanse på videregående skoles nivå. Det er derfor positivt at det i Stortingsmelding 16 "...og ingen sto igjen" blir foreslått å oppheve bestemmelsen om at voksenrett skal knyttes til hvorvidt man er født før 1. januar fødselsåret 1978 og erstatte dette med en aldersgrense på 25 år. Årsaken til at man i sin tid vedtok at fødselsåret 1978 skulle være bestemmende for voksenretten, var at alle født etter denne dato hadde fått tilbud etter Reform 94. Likevel er det altså slik at mange født etter 1978 likevel ikke har tatt videregående opplæring eller falt fra underveis noe som betyr at gruppen voksne uten rett og også uten videregående opplæring er voksende. Dette skjer samtidig som vi har fått et økende antall innvandrere som på grunn av alder ved bosetting verken har kunnet nyttiggjøre seg av ungdomsretten eller vokseretten.

Fra sentrale myndigheter har det ikke vært vurdert å gi andre enn de uten videregående opplæring voksenrett. Lokalt vet man imidlertid at mange også finner systemet for fastsetting av rett urettferdig fordi man tok en utdanning i ung alder som man aldri har nyttiggjort seg av, det vil si feilvalg. Særlig gjelder dette mange som i sin tid valgte å ta studiekompetanse, men som aldri har gått videre med høyere utdanning og de som har en fagutdanning, men som ønsker å gå videre med høyere utdanning. I tillegg kommer gruppen under omskolering, det vil si de som ikke lenger kan jobbe med det de tidligere har gjort på grunn av helse eller fordi arbeidsmarkedet har endret seg. Mange i sistnevnte gruppe kommer inn under NAV sine ordninger.

Fylkesrådet vil gi gruppen med fullført videregående opplæring mulighet til gratis utdanning hvis den utdanningen de søker er innefor et fagområde der rekrutteringen er for liten sammenlignet med samfunnets eller næringslivets behov. Slik vil man kunne opprette og kanskje igjen øke rekrutteringen til for eksempel helse- og sosialfagene. Det er også viktig å knytte dette perspektivet til de raske endringene som skjer i forhold til ulike bransjer og yrker. Den utdanningen man tok som ung, trenger ikke nødvendigvis å være attraktiv hele ens yrkeskarriere. Endringene i samfunnet skjer raskere og dette stiller store krav til evnen til omstilling både på individuelt og næringsmessig nivå. Samtidig som kravene til kompetanse øker, ser vi altså en nedgang i antall søkere til voksenopplæring. Spørsmålet er derfor hvorvidt fylkeskommunen som offentlige utdanningstilbyder skal påta seg et slikt utvidet ansvar for videregående opplæring for å møte framtidige behov for kompetanse.

3.13.1 Økonomiske konsekvenser ved utvidet rett

En utvidelse av retten vil skape forventninger og sannsynligvis forplikte fylkeskommunen til å øke tilbudet sammenlignet med i dag. En troverdig beregning av merkostnader vil imidlertid være svært vanskelig. Det blir derfor avgjørende å se på hvordan strukturen for voksenopplæringstilbudet faktisk legges slik at en utvidelse av retten kan realiseres innefor dagens rammer.

I 2006 var det en nedgang i antall deltakere innen voksenopplæringen sammenlignet med tidligere år. Pr i dag er det vanskelig å forklare denne nedgangen. En målsetting det likevel må arbeides mot er å øke antall voksne med rett innenfor dagens bestemmelser for

rettsbegrepet. Andelen voksne som ikke har rett på grunn av alder, dvs. de mellom 24 og 29 år, er liten sammenlignet med voksne med rett. I en situasjon der det er nedgang i antall voksne med rett og antall voksne uten rett (basert på alder) er liten, er det ikke grunn til å tro at en utvidelse av retten på bakgrunn av alder vil få de store økonomiske konsekvensene for fylkeskommunen.

Når det gjelder gruppen voksne som tidligere har fullført videregående opplæring, men som likevel etterspør et nytt tilbud på videregående skoles nivå, er forutsigbarheten knyttet til etterspørsel langt mindre. Kriteriene for eventuelt å få innfridd utdanningsønske for denne gruppen må være tydelig, men også være gjenstand for eventuelle justeringer etter hvert som etterspørselen etter kompetanse endres. Som en prøveordning og i tett samarbeid med kommunene og Fylkesmannen i Troms, vil fylkesrådet gjøre retten så fleksibel som mulig for de som søker helsefagarbeiderutdanningen i de nærmeste årene. Delfinansiering bør blant annet søkes gjennom tilskuddsordningen som følger Rekrutteringsplanen for helse- og sosialpersonell. Disse midlene tildeles etter søknad fra Fylkesmannen i Troms.

På sikt er det en målsetting å oppnå økonomiske besparelser ved å legge om strukturen slik at voksenopplæringstilbudet blir en del av fylkeskommunens totale tilbud for alternativ opplæring. En reell mulighet for besparelser ligger i målsettingen om å lage strukturer for alternativ opplæring som altså omfatter flere målgrupper enn voksne. Når det gjelder tilrettelagt opplæring på bakgrunn av realkompetanse, er det sannsynligvis flere i dag som får mer opplæring enn resultatet av realkompetansevurderingen skulle tilsi. En annen målsetting med endringer av strukturen for opplæring er at den skal kunne gi et tilbud helt i tråd med hva den enkelte etterspør. Det betyr at flere enn i dag skal ha et kortere opplæringsløp, hvilket igjen betyr at utgiftene til selve opplæringen skal gå ned.

Forholdene som her er nevnt, befattes med en stor grad av usikkerhet. Det er imidlertid viktig å ha fokus rettet mot dette da det kan innebære mer kompetanse til Troms for hver krone brukt.

3.14 Kompetanse for næringslivet og distriktene

Fra flere hold etterlyses det at utdanningssystemet må komme næringslivet bedre i møte slik at næringslivets reelle behov for kompetanse blir dekket. Målsettingen med en bedre samhandling mellom utdanning og arbeidsliv er både å bedre vilkårene for individuell læring, og å styrke relevans i utdanningen for å øke innovasjonsevne og verdiskaping i arbeids- og næringsliv. Utdanningssystemet må utvikles videre for å bli bedre i stand til å etterkomme de krav næringslivet stiller overfor kompetanseleverandører, og voksenopplæringen må synliggjøres som en attraktiv samarbeidspart og pådriver på området.

3.14.1 Kompetanse uten fagbrev

Videregående opplæring for voksne er relatert til godkjente læreplaner, og der målsettingen med opplæringen er at deltakerne skal oppnå fastsatt kompetanseplattform på videregående skoles nivå i form av studiekompetanse, fagbrev eller autorisasjon. Innenfor helsesektoren er profesjonsidentiteten sterk, og krav om fullført utdanning kan være avgjørende for ansettelse. Innenfor andre bransjer står imidlertid ikke dette fokuset like sterkt.

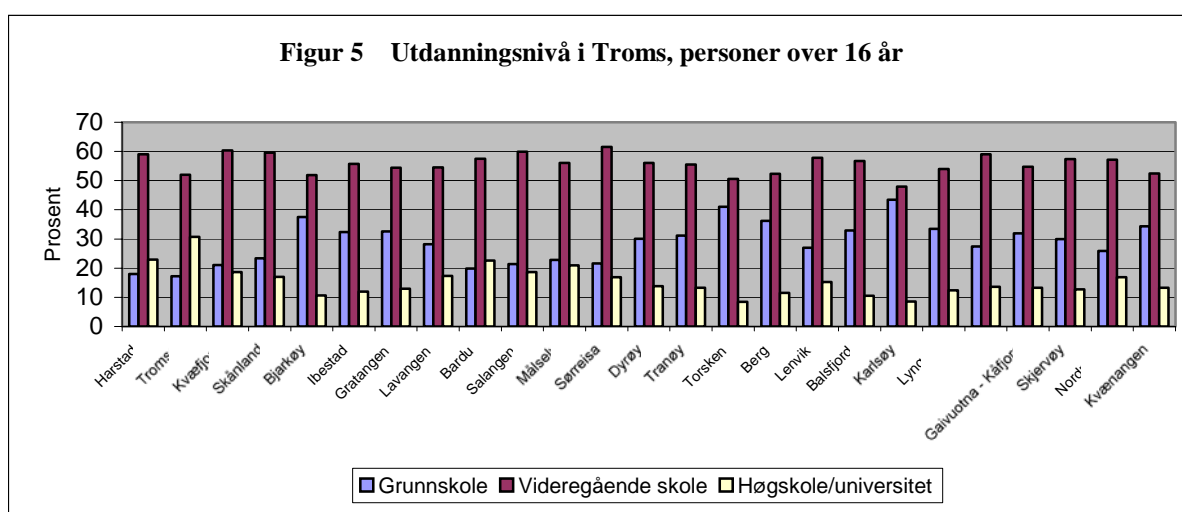
Fra enkelte hold meldes det at det ikke nødvendigvis er fagbrevet som er avgjørende for kvalifikasjon og ansettelse, men snarere spisskompetanse innenfor enkelte fagområder. I

denne sammenheng er det viktig å presisere at verdien av fagbrev ofte er langt større enn kun det faglige aspektet og lønn. Mange av dem som tar fagbrev i voksen alder sier at fagbrevet har gitt dem yrkesstolthet, selvtillit og bedre motivasjon for å stå i jobben. Dette aspektet er svært betydningsfullt, men likevel er det viktig å lytte til det næringslivet selv sier om sitt kompetansebehov og åpne opp for muligheten for kortere utdanninger der fagbrev ikke er hovedmålsettingen. Eksempler på slike utdanninger er kystskipper- og løyveutdanning. I Troms har man innført en bestemmelse om at de som har voksenrett og som ønsker å ta ut sin rett ved å delta på slike utdanninger, skal få det selv om de ikke kvalifiserer til fagbrev. Derimot kvalifiserer de til å utføre et yrke, dvs. føre båt og bil, og dette aspektet skal ikke oversees.

Av ulike årsaker er det for mange voksne urealistisk å starte opp med en full utdanning på videregående skoles nivå. Det bør derfor legges til rette for at ulike former for deler av utdanninger, eller moduler av utdanninger, bør tilbys voksne der det er dette den voksne selv etterspør og selv mener er til nytte for seg. For eksempel kan separate kurs i språk, økonomistyring, service, markedsføring eller data i større grad bidra til nyetableringer innen turisme i distriktene, enn fagbrev innen reiseliv. I forhold til grundervirksomhet og satsing på nye næringer i distriktene, kan fylkeskommunen i så måte med sin kompetanse i videregående skoler, bidra til å redusere kompetansemessige barrierer.

3.14.2 Tilgjengelighet og relevans

Voksenopplæring er muligens vel så viktig for distriktene som for byene, da utdanningsnivået er lavere, tilgangen på kvalifisert personell er mindre og kompetanseleverandørene er begrenset, jfr. figur 3. For mange bedrifter, spesielt de små og mellomstore, er det å satse på kompetanseheving internt viktig, men også en ressurs- og kostnadmessig utfordring. I følge Prosjekt Harald Hårfagre gir bedriftsledere tilbakemeldinger på at det er en suksessfaktor i størst mulig grad å kunne bruke arbeidsplassen som læringsarena. Det er også en uttalt erkjennelse blant bedriftsledere i distriktene at de ønsker å satse på å utdanne de menneskene de allerede har i sine anlegg da de ikke nødvendigvis kan regne med å tiltrekke seg personer med høgskole- eller universitetsutdanning.

Innen næringer som landbruk og fiskeri er det i Troms lang tradisjon for å kjøre kurs spesielt organisert for voksne og der de voksne befinner seg, altså i distriktene. Dette er utdanninger med svært lav søkning av ungdom hvilket betyr at voksenopplæringen også i framtida vil spille en spesielt viktig rolle for vedlikehold og tilføring av kompetanse.

3.15 Nedgang i omfanget

Antall voksne i videregående opplæring har sunket de siste tre årene. Iflg. avtalen med Edunor, skal fylkeskommunen ta inn 200 deltakere i året i studieverksted. I 2004 og 2005 ble denne intensjonen holdt, mens det er en nedgang i 2006, jf. tabell 2. På kursene i studieforberedende fag har deltakertallet de siste årene vært på mellom 350 og 450, mens det for inneværende skoleår ligger på 250. Det er altså totalt en nedgang i antall som søker opplæring spesielt tilrettelagt for voksne i Troms.

Det er vanskelig å si hva årsaken til nedgangen kan være. Det er imidlertid nærliggende å spekulere i om voksenopplæringen i Troms nå har tatt unna den delen av voksne med rett som har vært mest motivert for opplæring, og at fylkeskommunen nå må jobbe annerledes for å nå ut til den gruppen med rett som gjenstår. Framover blir det derfor viktig å jobbe tettere opp mot næringslivet og samfunnet for øvrig der det er behov for kompetanse. I tillegg må fylkeskommunen tilby modeller for voksenopplæring som gjør flest mulig kan nyttiggjøre seg.

Tabell 2 Antall deltakere med oppstart pr år og fag i studieverksted

Fag	2004	2005	2006
Grunnkurs helse- og sosial ⁶	⁷	31	29
Hjelpepleier VK1	55	42	35
Hjelpepleier VK2	⁸	45	23
Helseservice VK1	23	19	28
Helsesekretær VK2	⁹	19	12
Barne- og ungdomsarbeidefaget VK1	9	14	12
Transportfag VK1	15	27	6
Miljø og vedlikehold VK1	¹⁰	23	15
Salg og service VK1	24	7	4

⁶ Inngår ikke i avtalen om 200 deltakere og kommer i tillegg

⁷ Ikke tilbud

⁸ Uklare tall

⁹ Tilbud gitt ved Breivika vgs.

¹⁰ Uklare tall

4 Strategiområde 2

Tilpasset, fleksibel opplæring

Fylkeskommunen har ansvaret for en gruppe voksne med svært ulik bakgrunn og behov. I gruppen befinner det seg voksne innenfor rammen av ressurssterke personer med mye realkompetanse, lite opplæringsbehov og få oppfølgingsbehov, til personer uten relevant realkompetanse, svake basisferdigheter og store behov for individuell oppfølging. Noen har klare målsettinger som er i tråd med egne forutsetninger og kompetanse, mens andre har store behov for råd og veiledning knyttet til valg av framtidig yrke og utdanning. Voksnes ulike behov og forutsetninger, innebærer at et likt tilbud for alle ikke nødvendigvis gir et likeverdig tilbud. På grunn av voksnes spesielle livssituasjon med jobb, familie og andre forpliktelser, innebærer fleksibel opplæring for voksne en tilpasning både i forhold til tid og sted.

Voksnes rettigheter stiller store krav til de tilbudene som utvikles og tilbys, og det stiller store krav til lærer- og veilederrollen. En av de største utfordringene i Troms er derfor å videreutvikle allerede igangsatte fleksible opplæringsmodeller som sikrer at individuelle behov hos voksne blir imøtekommet. I et fylke som Troms med tynt og spredt befolkningsgrunnlag, er det også en stor utfordring å skulle tilby opplæring som gir alle reelle muligheter til deltakelse, uavhengig av bosted. Det må arbeides systematisk for å sikre kvalitet i opplæringen, og tilbudene må organiseres og tilrettelegges på en slik måte at den enkelte får en reell mulighet til å nyttiggjøre seg et tilbud og å nå sine fastsatte kompetansemål.

4.1 Tiltak 2

- Etablere forpliktende og tverrsektorielt samarbeid med kommunene i Troms for å se det 13-årige opplæringsløpet for voksne i et helhetlig perspektiv.
- Inkludere opplæring i basisferdigheter som et lavterskeltilbud for voksne på videregående skoles nivå.
- Ved behov skal det gis spesiell tilrettelegging for minoritetsspråklige under utdanning på videregående skoles nivå.
- Legge den enkeltes realkompetanse til grunn for individuelle opplæringsplaner for alle i større grad enn i dag.
- Studieverkstedmodellen videreutvikles, og etableres som hovedmodell og lokaliseres til de videregående skolene.
- Inngå samarbeid med folkebibliotekene for å oppnå maksimal desentralisering av tilbudene.
- Legge til rette for opplæring på arbeidsplassen der det er hensiktsmessig og ønskelig.

Mål 6

Voksne skal ha et opplæringstilbud tilpasset sine forutsetninger og behov.

Visjonene for den overordnede utdanningspolitikken som her representeres gjennom Kunnskapsløftet, er å skape bedre kultur for læring for et felles kunnskapsløft, der grunnopplæringen skal bli bedre i stand til å møte utfordringene fra kunnskapssamfunnet. Målene det skal arbeides mot, skal bli tydeligere, og grunnleggende ferdigheter skal styrkes. En spesiell utfordring knyttet til voksne og som berører tilpasning av opplæringen, er at det ofte er deltakere med liten skolegang og med lite skoleerfaring som befinner seg i målgruppen. Den skoleerfaringen voksne har, er ofte tilegnet langt tilbake i tid og under andre forutsetninger enn i dagens skole.

4.2 Basisferdigheter

Flere nye undersøkelser¹¹ slår fast at mange voksne sliter med grunnleggende ferdigheter eller basisferdigheter, dvs. lesing, skriving, muntlig framstillingsevne, regning, digital kompetanse. Over 400 000 voksne i Norge skårer under det nivået i lesing og tallforståelse som anses som et minimum for å fungere tilfredsstillende i arbeids- og samfunnsliv. Det er også indikasjoner på at det er en større tendens for svake basisferdigheter i befolkningen som befinner seg utenfor arbeidslivet, enn for de som befinner seg innenfor. Det vil si at en stor del av personene i risikogruppen er arbeidssøkende, hjemmeværende, trygdede eller tidlig pensjonerte, jf. tabell 3

Tabell 3 Karakteristika for voksne i risikogruppen for lese- og mestringskompetanse i den norske befolkningen, prosent

		Risikogruppen
Aldersgruppe	21-25	11,9
	26-30	13,2
	31-35	18,5
	36-40	21
	41-45	21,5
	46-50	31
	51-55	37,4
Utdanningsnivå	Grunnskole	55,6
	Videregående skole	25,7
	Høyere utdanning	9,3
Status på arbeidsmarkedet	I jobb	23,1
	Elev/student	13,6
	Arbeidsledig	40,8
	Pensjonist	53,1
	Hjemmeværende	52,7
	Annet	49,9
Landbakgrunn	I Norge	25
	Utenfor Norge	43,1

¹¹ "Basis", Vox 2006

Som er et ledd i regjeringens kompetansepolitikk ble det for 2007 avsatt 20 millioner kroner som tilskuddsmidler gjennom Program for basiskompetanse i arbeidslivet (BKA). Programmet skal bidra til at voksne får den basiskompetanse som er nødvendig for å mestre krav og omstilling i arbeidslivet. Regjeringens mål er at ingen skal støtes ut av arbeidslivet på grunn av manglende basiskompetanse.

4.2.1 Digital kompetanse

Digital kompetanse er nå ansett som en basisferdighet på linje med regning, lesing og skriving. Det er i dag et sterkt fokus på digital kompetanse, og i Kunnskapsdepartementets "Program for digital kompetanse 2004 – 2008" er visjonen "Digital kompetanse for alle". Planen er fulgt opp av "eNorge 2009 Det digitale spranget" som beskriver regjeringens IT – politikk, der ett av de overordnede målene er å sikre deltaking og hindre forskjeller i det digitale samfunnet. Som en del av målsettingen, er det nå satt i gang et arbeid med å kartlegge digitale ferdigheter hos voksne, og det er utarbeidet forslag til egne kriterier for digital kompetanse i befolkningen.

I følge tall fra Vox¹², mener 40 % av arbeidsgivere i Norge at IKT - ferdigheter gjør en arbeidstaker attraktiv på arbeidsmarkedet, og 53 % mener at egne ansatte trenger å lære mer om IKT. Dette betyr videre at det er svært viktig for arbeidstakere å ha digital kompetanse når de møter utfordringer på arbeidsmarkedet både i forhold til krav om effektivitet og for å kunne møte omstillinger. Økt satsing på digitale ferdigheter kan derfor være et viktig virkemiddel for å hindre utstøting fra arbeidslivet. Det kreves god digital kompetanse for å være en aktiv samfunnsdeltaker, og aktiv bruk av teknologi kan bidra til økt engasjement fra flere og skape nye muligheter for deltakelse generelt.

Oppfølging av egne barns pc- og internettbruk er en stor utfordring for mange foreldre, og mye av den kommunikasjon som foregår mellom barns aktivitetsområder og foreldre, det være seg både i skole og fritid, skjer mer og mer elektronisk. Selv om mange har tilgang på datamaskin og teknologi i dag, er det imidlertid fortsatt betydelige forskjeller i bruks- og kompetansenivå. Yngre mennesker har en annen kompetanse og bedre forutsetninger for å dra nytte av teknologiske muligheter enn deres foreldre. Barn og unge sikres denne kompetansen gjennom skolen, mens voksne både i og utenfor arbeidslivet, i stor grad må skaffe seg slik kompetanse selv.

4.2.2 Minoritetsspråklige

Innvandrere fra ikke-vestlige land utgjør en økende andel av voksne under utdanning. Dette er en sårbar gruppe da mange står helt utenfor arbeidslivet og stiller til utdanning uten praksis og ofte med svært svake basisferdigheter.

Arbeidsledigheten er mer enn 2,5 ganger høyere for førstegenerasjons innvandrere enn for befolkningen for øvrig. Norskunnskaper er den viktigste forutsetningen for arbeids- og samfunnsdeltakelse, og dette sammen med en utdanning på videregående skoles nivå vil for mange utgjøre en faktisk inngangsbillett til arbeidslivet og eventuelt høyere utdanning. Erfaringer tilsier imidlertid at det særlig innen studieforbereidende fag, er flere med minoritetsspråklig bakgrunn som avbryter en påbegynt utdanning enn det er norske. Vi har ingen veldokumentert årsak til dette. Likevel er det nærliggende å tro at noe av forklaringen ligger i dårlige norskunnskaper og at tilbudet ikke er tilstrekkelig tilpasset denne gruppen.

¹² "Basis", Vox 2006

En annen gruppe minoritetsspråklige er de med mye kompetanse og formell utdanning fra hjemlandet, men som ikke får nyttiggjort seg denne verken i utdanningssammenheng eller i arbeidslivet i Norge.

Forskning og erfaring viser at arbeidsplassen ofte er den beste arena for integrering og opplæring, og norskopplæring er mer effektiv når den kombineres med jobbtrening og yrkesrettet opplæring¹³. Med bakgrunn i denne kunnskapen ble det høsten 2006 gjennomført et prosjekt etter oppdrag fra NAV, der man kombinerte norskopplæring, yrkespraksis innen helsesektoren og teoriopplæring innen helse- og sosialfagene for en gruppe innvandrere. Dette var et samarbeidsprosjekt mellom voksenopplæringen i Tromsø kommune som ansvarlig for norskopplæring for innvandrere, Breivang videregående skole og Edunor. Fylkeskommunen finansierte deler av prosjektet gjennom midler tildelt fra Fylkesmannen og Rekrutteringsplanen for helse- og sosialpersonell. Prosjektet betegnes i ettertid som særdeles vellykket. Ved å delta i en praksisbasert opplæring har deltakerne oppnådd gode resultater hva gjelder norskopplæring, og ved å delta i norsk arbeidsliv har deltakerne skaffet seg kunnskap som er av stor betydning for integrering og muligheter for videre ansettelse. Målsettingen på lengre sikt er at når de samme deltakerne har skaffet seg mer basiskompetanse skal de være motiverte til å komme tilbake og søke realkompetansevurdering og opplæring innen helse- og sosialfagene.

En rask sysselsetting av innvandrere uavhengig av individuelle behov og kvalifikasjoner, forutsetter et tverrsektorielt samarbeid mellom fylkeskommunen, kommunene, NAV og praksisfeltet.

4.2.3 Ansvar og samarbeid

Det er kommunen som har plikt til å gi grunnskoleopplæring til voksne, både etniske norske og minoritetsspråklige, hvilket betyr opplæring i basisferdigheter. I motsetning til retten knyttet til videregående opplæring, er retten til grunnskoleopplæring knyttet til behov og ikke hvorvidt man har fullført utdanningen eller ikke.

Til tross for at det sannsynligvis er et stort behov i befolkningen, svarer 70 % av kommunene i landet at de ikke har noen etnisk norske voksne i grunnskoleopplæring¹⁴. Tall fra Troms¹⁵ viser samme tendens, jfr. figur 5. Tallmaterialet forklarer ikke hvorfor det er slik, men noe av årsaken kan være at målgruppen er liten pr kommune og at det mangler samordning kommunene i mellom for samarbeid om tilbud. Tallmaterialet fra Troms tilsier at kommunene heller ikke driver et målrettet arbeid for å kartlegge behovet i befolkningen eller for å informere om rett til grunnskoleopplæring¹⁶.

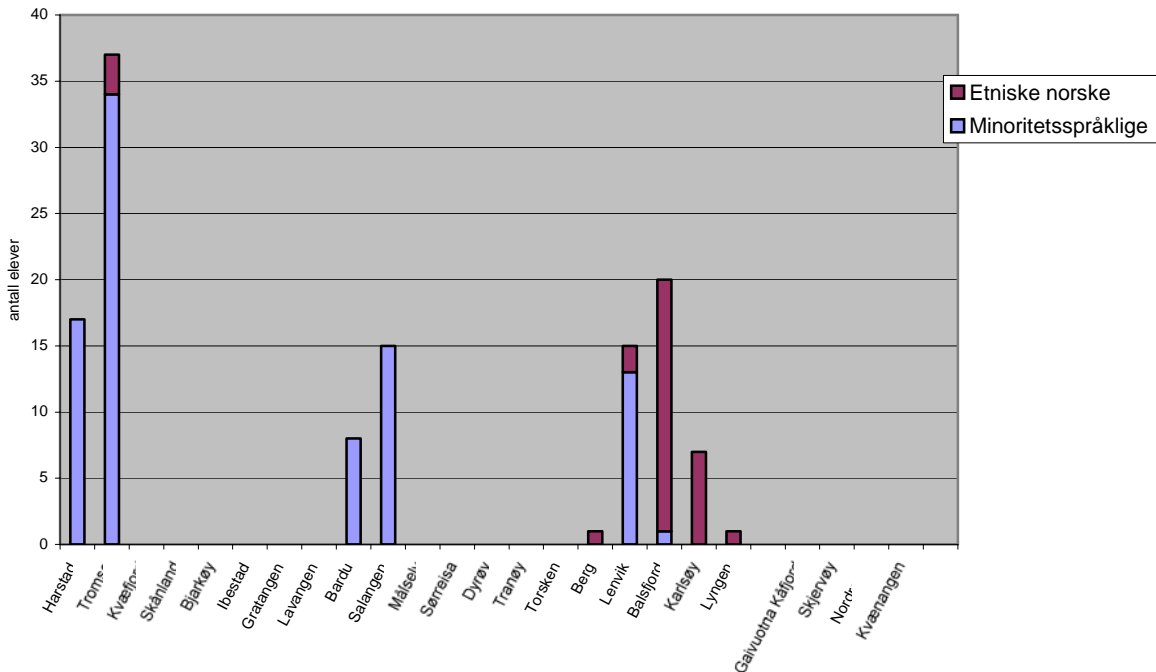
¹³ "En ledende kompetansenasjon? Behov og muligheter for en samordnet kompetansepolitikk", Mønsterbryterne 2005

¹⁴ "Basis", Vox 2006

¹⁵ KOSTRA

¹⁶ Årsrapport 2006, Fylkesmannen i Troms

Figur 5 Antall deltakere i grunnskoleopplæring for voksne 2006

Minoritetsspråklige har rett og plikt til opplæring i norsk, men det stilles ingen reelle kompetansekrav for inntak på videregående skole utover å kunne dokumentere bestått grunnskole fra Norge eller tilsvarende fra sitt hjemland. Fra voksenopplæringen i kommunene meldes det at mange minoritetsspråklige til tross for anbefalinger om å bruke mer tid på norskopplæringen der, likevel velger å søke seg inn på videregående skole. Dette er svært uheldig hvis det er slik at dårlige norskkunnskaper er årsaken til frafall. Mange minoritetsspråklige står derfor i fare for å miste sin rett til videregående opplæring før oppnådd formell kompetanse, som er den viktigste inngangsbilletten til arbeidslivet i dag.

De fem grunnleggende ferdighetene er integrert i alle læreplaner i Kunnskapsløftet. Det betyr at det skal rettes spesiell oppmerksomhet mot basisferdigheter også i all undervisning på videregående skoles nivå. Dette er også en forutsetning for at alle grupper skal kunne nyttiggjøre seg det tilbudet de har krav på. For å nå målsettingen om at Troms skal gjøres til det ledende fylket innen IKT, har fylkeskommunen også et spesielt ansvar for tilrettelegging av opplæring i digital kompetanse for voksne under utdanning.

Det er altså grunn til å tro at en stor andel av voksne uten videregående opplæring og som derfor har rett til å få slikt tilbud, befinner seg i gruppen med svake basisferdigheter og at denne gruppen ikke nødvendigvis vil få dekket sine behov for opplæring i sin kommune. For mange er det neppe noe alternativ å gå veien om grunnskoleopplæring når det er kompetanseplattform på videregående skoles nivå som er målsettingen. Det er derfor et stort behov for å se det 13-årige opplæringsløp i et helhetlig perspektiv også ut fra den voksnes ståsted, og i så måte er manglende samordning av tilbudene innen grunn- og videregående opplæring for voksne en utfordring. Dette presiseres i Stortingsmelding 16 "...og ingen sto igjen", der departementet foreslår at voksne med behov for opplæring i basisferdigheter selv skal kunne velge å få slik opplæring enten i regi av kommune eller fylkeskommune. Departementet presiserer videre behov for mer utredning med fokus på hvordan voksenopplæring på grunnskolenivå kan forbedres. Behov for samordning av skoleslagene presiseres også i flere fylkeskommunale publikasjoner, som for eksempel "Kunnskapsløftet i

Troms” og Fylkestingmeldingene 1:2005 ”Grep om egen utvikling” og 1:2006 ”Det kunnskapsrike nord”.

Tilbudet som i dag er ved Sjøvegan videregående skole er et glimrende eksempel på hvordan et samarbeid mellom skoleslagene som her nevnt, kan organiseres. Ved skolen gis det tilbud om opplæring til elever fra språklige minoriteter fra og med 16 år, uavhengig av tidligere skolekompetanse. Det betyr at skolen både tilbyr norskopplæring med samfunnsfag for voksne innvandrere og grunnskoleopplæring for voksne, i tillegg til videregående opplæring. Norskopplæringen for voksne innvandrere og grunnskoleopplæring for voksne utføres på oppdrag for og finansieres av Salangen kommune. Dette opplegget har vist seg å ha svært mange fordeler, og en av de viktigste gevinstene er ikke minst at man faktisk tilbyr en helhetlig grunnopplæring der overgangen mellom grunnskole og videregående skole er planlagt og godt tilpasset den enkelte elev. Skolens lærere har høy kompetanse i flerspråklig opplæring siden mange underviser både i voksenopplæring og i videregående opplæring. Skolen har lagt til rette for egne tiltak også utenfor skolen for å forbedre integrering i lokalsamfunnet, og de som etter hvert blir elever på videregående skoles nivå er allerede integrert ved at de har delt skolefelleskap med norske elever over flere år.

Fylkeskommunen som forvalter av voksnes rettigheter og tilbyr av utdanning på videregående skoles nivå, står sannsynligvis overfor store utfordringer i tida som kommer hva gjelder basisferdigheter hos voksne. Fylkeskommunen må derfor i sine tilbud tilstrebe å imøtekomme de behov voksne med svake basisferdigheter har, og det må jobbes aktivt med å igangsette tiltak og endringer som imøtekommer de spesielle utfordringene minoritets-språklige møter i utdanningsammenheng. Et viktig virkemiddel i så måte vil være å initiere et målrettet og forpliktende arbeid i nært samarbeid med det kommunale forvaltningsnivå, NAV, bransjer og opplæringskontor for å finne gode modeller for et helhetlig og tilpasse opplæringsløp for voksne.

4.3 Opplæring tilpasset den enkeltes realkompetanse

Voksnes rett til videregående opplæring forutsetter at opplæringen skal bygge på den enkeltes realkompetanse. For mange betyr dette en mulighet for avkorting i utdanningen. Erfaring tilsier imidlertid at voksne ønsker mer og ikke mindre opplæring enn det eget opplæringsbehov tilsier. I følge fagkonsulentene skyldes dette dårlig selvbilde og usikkerhet knyttet til egen fagkompetanse. For at denne holdningen skal kunne endres, er det avgjørende at veiledere og lærere har felles forståelse for prinsippet om realkompetanse som likeverdig kompetanse sammenlignet med kompetanse som oppnås gjennom det formelle utdannings-systemet.

Det å tilrettelegge for individuelt tilpassede opplæringstilbud basert på godkjent realkompetanse, er ressurskrevende da det gir mindre forutsigbarhet i planleggingen. Til nå har man i Troms ikke lyktes tilstrekkelig i å tilpasse tilbudene for voksne slik at de gir reelle muligheter for avkorting eller et tilbud som tillegger det faktiske opplæringsbehovet mer vekt enn der man har godkjent realkompetanse. Om voksnes realkompetanse skal tas på alvor, må innsatsen også konsentreres om å utvikle tilbud som faktisk imøtekommer det reelle opplæringsbehovet hos den enkelte.

4.4 Likeverdige tilbud

Likeverdig, inkluderende og tilpasset opplæring er overordnede prinsipper for skolen i dag. Et likeverdig tilbud betyr ikke at alle tilbud skal være like. Derimot betyr det at tilbudene fylkeskommunen gir, må være differensiert og variert slik at alle gis en faktisk mulighet til å lære. Et felles kunnskapsløft skal blant annet nås gjennom å styrke voksnes grunnleggende ferdigheter, og et felles kompetanseløft forutsetter at den enkelte blir møtt på sine egne vilkår. For å kunne tilrettelegge for tilpasset opplæring må tilbudene utvikles videre og samordnes på tvers av skoleslag, og det må legges til rette for at ulike opplæringsarenaer tas i bruk.

Mål 7

Voksenopplæringstilbudet skal inngå i strukturer for alternativ opplæring på videregående skoles nivå og i en slik form at flest mulig får et tilbud nært sitt hjemsted og til det tidspunkt som passer best for den enkelte.

Troms er et fylke med spredt bosetting som gir særlige utfordringer med hensyn til å skulle kunne gi individuelt tilrettelagt opplæring. Nye undervisningsmetoder, alternativ organisering og bruk av ny teknologi vil ha stor betydning for det den videre utviklingen.

Mange forutsetninger er allerede til stede for å kunne lykkes i Troms. Fylket har et velutbygd nettverk av og kompetanse i bruk av videokonferanse, mange lærere har etter hvert opparbeidet seg bred erfaring i bruk av nettressurser i undervisningen, distribuerte klasser for ungdom har vært i drift i årevis, viktige erfaringer fra studieverkstedmodellen er opparbeidet gjennom flere års drift og Troms har videregående skoler med bred fagkompetanse og med motivasjon for utprøving av alternative opplæringsmodeller. Fleksibel opplæring fordrer imidlertid et kontinuerlig utviklingsarbeid både med hensyn til modeller, infrastruktur og kompetanse. Med innføringen av Kunnskapsløftet stilles det generelt større krav til kvalitet i opplæringen, og fleksibilitet i utdanningen er et bærende prinsipp for all opplæring uavhengig av målgruppe.

4.5 Krav til struktur

Det ligger store utfordringer i å skulle imøtekomme voksnes rettigheter. Tilbudet skal tilpasses den enkeltes behov og realkompetanse, og det skal kunne kombineres med sosiale forpliktelser og jobb. Dette betyr at tilbudene må være så nært hjemplassen som mulig, og i noen tilfeller vil arbeidsplassen være den naturlige arena for opplæring. Det brukes i dag store ressurser for å imøtekomme voksnes krav til utdanning, samtidig som evalueringen av dagens modeller etterspør en enda større innsats for pedagogisk utvikling og individuell tilrettelegging. Det er derfor avgjørende at fylkeskommunen i framtida bygger strukturer som blir bedre i stand til å imøtekomme behovene. Ett av disse virkemidlene kan være å sikre at ressursene til videregående opplæring i Troms samordnes og brukes i et helhetlig perspektiv, der tilbudet for alle gruppene som ligger inn under fylkeskommunens ansvar, sees på under ett.

4.5.1 Kontinuerlig inntak

Kontinuerlig inntak er et nøkkelbegrep innen voksenopplæringen. Voksnes liv er ikke organisert på en slik måte at det nødvendigvis er høsten som danner begynnelsen på en periode og våren som danner slutten. For mange er det en barriere som skal brytes både for å søke og å gå i gang med opplæring, og det er derfor viktig at opplæringen starter så raskt som mulig etter at søkeren er blitt realkompetansevurdert. En forutsetning for at flest mulig skal gis en reell mulighet til å nyttiggjøre seg et tilbud, er derfor at inntak på opplæring spesielt organisert for voksne skjer kontinuerlig. Dette poengteres også i Stortingsmelding 16 "...og ingen sto igjen", der det blir presisert at fylkeskommunen ikke har anledning til å sette voksne med rett på venteliste.

Viktigheten av en rask igangsetting av tilbud for voksne er også en forutsetning for et dynamisk samarbeid med arbeidslivet og om NAV og flyktningtjenestens brukere. Fra slikt hold meldes det at fylkeskommunenes tilbud må bli bedre hva gjelder kontinuerlig inntak og rask igangsetting av tilbud.

4.5.2 Forebygge frafall

Frafall i voksenopplæringen varierer svært avhengig av hvilken modell som benyttes. Når det gjelder deltakere i studieverksted kan det synes som om det største frafallet skjer før kursene er satt i gang, dvs. i perioden mellom søknaden sendes inn og kurset starter opp. Når kursene og gruppene først er i gang, er det mindre enn 10 % frafall blant deltakerne. Når det gjelder frafall innen studieforberedende fag meldes det fra skolene at dette tallet er opp mot 50%, dvs at 50% av de som blir registrert ved kursstart ikke går opp til eksamen.

Det er to vesentlige forskjeller på organiseringen av disse to tilbudene. Når det gjelder studieverksted, gjøres inntaket alltid etter en realkompetansevurdering. Deltakerne har derfor hatt en samtale med en fagperson der man har gjennomgått den enkeltes realkompetanse og forutsetninger for oppstart på en utdanning, før oppstart. Dette er med på å ansvarliggjøre den enkelte i forhold til valg av utdanning og deltakelse. Studieverksted er dessuten en modell der den enkelte følges tett opp både av studieveileder, fagveileder og de andre deltakerne i gruppen som man tilhører. Studieforberedende fag er derimot et lavterskeltilbud der man mer eller mindre melder seg på uten å gå veien om veiledning, realkompetansevurdering og realitetsorientering rundt konsekvenser ved å ta i mot et tilbud og å gå i gang med et opplæringsløp som dette.

Å hindre frafall må også være en målsetting innen voksenopplæringen. I den grad man kan forutsette at erfaringene som vist over er bestemmende for hvorvidt voksne fullfører eller ikke, må fylkeskommunen legge til rette for en struktur som gir større sannsynlighet for at voksne fullfører et påbegynt opplæringsløp.

4.5.3 Desentralisert tilbud

Troms har en desentralisert skolestruktur både innenfor det ordinære tilbudet og for voksenopplæringen. Ny teknologi som videokonferanse og nettbaserte resurser er tatt i bruk for å gi så stor effekt som mulig hva gjelder fleksibilitet. Flere videregående skoler i fylket gir tilbud om studieforberedende fag, og studieverkstedmodellen er plassert i fire ulike regioner i fylket. I tillegg er studieverkstedmodellen av en slik art at den også skal kunne benyttes uavhengig av fysisk nærhet til et studieverksted. Ved en utvidet bruk av teknologi og nettressurser, vil dette

være mulig for dem som ikke har anledning til å reise til og fra og av den grunn foretrekker å studere fra sitt eget skrivebord.

Der utvalget var voksne født før 1978 og som tok videregående opplæring våren 2003, viser tall fra Vox¹⁷ at 61 % av alle oppmeldte til eksamen oppgir yrkesaktivitet som sin hovedaktivitet. Identiteten er altså i stor grad knyttet til arbeidsmarkedet. Forskning viser også at arbeidstakere med lav utdanning foretrekker å tilegne seg ny kompetanse på egen arbeidsplass og i tilknytning til sine arbeidsoppgaver¹⁸. Den opplæringsmodellen man velger for voksne skal være så fleksibel at den ikke legger hindringer i veien for å bruke alternative opplæringsarenaer som for eksempel arbeidsplassen.

4.5.4 Passe for mange målgrupper

De utfordringer man står overfor hva gjelder likeverdig, inkluderende og tilpasset opplæring, gjelder alle målgrupper, ungdom og voksne. For å gi en bedre utnyttelse av ressursene til videregående opplæring i Troms, bør tilbudene for alternativ opplæring utvikles i nær sammenheng uavhengig av målgruppe. Studieverkstedmodellen som er fleksibel med hensyn til inntak, mulighet for individuell tilrettelegging og for å kunne gi et desentralisert tilbud, er i dag forbeholdt voksne. Modellen for all alternativ opplæring må imidlertid være av en slik art at den er i stand til å ta i mot både voksne, lærlinger med gjenstående behov for teoriopplæring og elever i ordinær videregående skole som av ulike årsaker trenger et annet tilbud enn det skolen kan gi. Likevel må det presiseres at selv om behovet for tilrettelegging og fleksibilitet er felles for ungdom og voksne og opplæringen skjer etter de samme læreplanene, er det ikke dermed sagt at voksne og ungdom skal ha identiske tilbud. Konseptet for alternativ opplæring må derfor være av en slik art at den også tar høyde for disse ulikhetene.

4.5.5 Standpunkt karakterer

I følge forskrift til Opplæringslovens § 4-59 har voksne med rett og som ønsker det, rett til standpunkt karakterer, det vil si ha elevstatus. Tradisjonelt har voksenopplæringen vært organisert etter prinsipper for privatistløp, hvilket ikke stiller like store krav til oppfølging og vurdering som for opplæring med elevstatus. I dag er det et fåtall av deltakerne i voksenopplæringen som får et reelt valg i så måte, og mange får heller ikke informasjon om sine rettigheter. Dette skyldes at man ikke har en struktur som kan ivareta dette uten at det medgår betydelige ekstraressurser. Et annet sentralt poeng er at det kun er videregående skoler som har rett til å sette standpunkt karakterer. I de tilfeller Edunor eller studieorganisasjoner skal kjøre kurs med elevstatus, er det rektor ved en videregående skole som må godkjenne opplegget, føre tilsyn, arrangere eksamen og utstede dokumentasjon. Edunor og studieorganisasjoner kan bare kjøre kurs med elevstatus etter oppdrag fra fylkeskommunen.

Strukturen for all voksenopplæring må være slik at voksne gis en reell mulighet til å velge hvilken status de vil ha under opplæringen. Fylkeskommunen har dessuten en informasjonsplikt i forhold til denne siden av voksenopplæringen.

¹⁷ "I videregående som voksen", Vox2004

¹⁸ "En ledende kompetansenasjon? Behov og muligheter for en samordnet kompetansepolitikk", Mønsterbryterne 2005

4.6 Studieverksted som framtidig modell

Opprettelsen av studieverksted i Troms kom som et svar på at voksne fikk rett til videregående opplæring, og at denne retten forutsetter en stor grad av fleksibilitet og tilrettelegging. Evaluering tilsier at modellen innfrir mange kriterier for å imøtekomme kravene, og siden Troms tok modellen i bruk i 2003, har flere andre fylker gjort det samme. Studieverkstedmodellen er basert på problembasert læring. Dette bygger på prinsipper om at deltakerne skal utvikle ansvar for å drive fram læringsarbeidet selv og utvikle selvstyring i forhold til lærings situasjonen. Dette utfordrer deltakerne i forhold til å samarbeide med andre, hvilket er allmenne kvalifikasjoner også i arbeidslivet. Evalueringen anbefaler videre at studieverkstedmodellen bør videreføres og ha en plass i et mangfold av muligheter som gis for å kvalifisere voksne til arbeidslivet.

Studieverkstedmodellen har fortsatt et stort utviklingspotensial. Strukturelt må den bedre ivareta behovet for oppstart i fag med liten etterspørsel innen økonomisk forsvarlige rammer og i en slik form at alle uavhengig av bosted skal ha en reell mulighet til å delta. Modellen må forbedres slik at den også ivaretar behovet for individuell tilrettelegging i forhold til realkompetanse. For å sikre at tilbudet ivaretar behovet for minoritetsspråklige og personer med svake basisferdigheter innenfor prinsippet om problembasert læring, er et kontinuerlig pedagogisk utviklingsarbeid et avgjørende kriterium.

En eventuell utvidet målgruppe for studieverkstedet, vil stille større krav til konseptet hva gjelder fleksibilitet, differensiering og kvalitet, og en forbedring og rendyrkning vil være nødvendig. Det er likevel grunn til å tro at studieverkstedmodellen er et glimrende utgangspunkt for å imøtekomme behovet til målgruppen i videregående skole som etterspør alternative opplæringsformer. Erfaringene som er høstet ved bruk av modellen og evalueringen som er gjort, har lagt et godt grunnlag for å avgjøre hvor ressursene til videreutvikling bør settes inn. Med fokus på videreutvikling og forbedring vil fylkesrådet gjøre studieverkstedmodellen til hovedmodell for all voksenopplæring på videregående skoles nivå i Troms i tida som kommer.

Organisering av og finansieringsordningen for modellen man velger for opplæring av voksne i Troms, må ikke være av en slik art at den hindrer utnyttelse av alternative opplæringsarenaer. I noen tilfeller kan det beste være å nyttiggjøre seg studieorganisasjonenes eller andre eksterne aktørers tilbud, og i atter andre tilfeller kan arbeidsplassen være den beste arenaen for opplæring. Siktemålet må således være å utnytte det mangfoldet som finnes av muligheter i dag.

4.6.1 Folkebibliotekene

Folkebibliotekene er en lavterskelarena i forhold til voksne under utdanning da mange allerede kjenner folkebibliotekenes tilbud. Folkebibliotekene yter tjenester til voksne brukere og er i tillegg tilbyder av et bredt medieutvalg og fjernlån og har en viktig rolle ved å tilby tilgang til PC og veiledning i bruk av internett for de som ikke har slik tilgang hjemme. Folkebibliotekene står i dag som viktige formidlere av kunnskap og informasjon på flere områder. Mange folkebibliotek tilbyr også studierom og leseplasser med åpningstider på kveldstid, og det er høstet erfaringer der folkebiblioteket er aktivt deltakende i forhold til koordinering og veiledning av lokale studiegrupper.

I Fylkestingmelding 2/2005 "Det muliges kunst" påpekes behovet for en samordnet strategi for etter- og videreutdanning i distriktene, der folkebibliotekene tildeles en sentral rolle. I så

måte er et tverrsektorielt samarbeid mellom kultur, regional utvikling og utdanning nødvendig for å få på plass den infrastrukturen som trengs for å tilby desentraliserte utdanninger. For å utnytte ressursene som ligger i bibliotekjennesten i dag, er det dessuten behov for et tettere samarbeid mellom folkebibliotekene og bibliotekene ved de videregående skolene slik at det beste i hver organisasjon kommer til nytte for den enkelte voksne under opplæring. Et tettere samarbeid med bibliotekene skal vurderes som et reelt supplement til de lokale studieverkstedene.

4.7 Lokalisering av studieverksted

Studieverksted framstår i dag som en samarbeidsmodell mellom Edunor og de videregående skolene, der de videregående skolene som leverandør av det faglige innhold, mens Edunor er fysisk tilrettelegger og står for studieveiledningen. Tenkningen bak dette var i sin tid å ta ut det beste i hver organisasjon og knytte det sammen i en felles modell.

I følge evalueringen av studieverkstedmodellen, tar modellen langt på vei vare på den grunnleggende oppgaven det er å gi voksne en likeverdig og tilpasset opplæring. Metodikken som benyttes fungerer godt til formålet, men i forhold til at den er ny for mange, kreves det et kontinuerlig utviklingsarbeid hva gjelder pedagogiske problemstillinger og utfordringer. De ansatte må kontinuerlig drøfte metodikkens forutsetninger og utvikle felles strategier overfor deltakerne. Veiledningsarbeidet har en nøkkelfunksjon i studieverkstedmodellen, og kvalitet i denne er avgjørende for hvorvidt man vil lykkes med modellen eller ikke. Kvalitet i veiledningen må settes på dagsorden, og kravene til kompetanse er stor.

Dersom studieverkstedene fortsatt skal driftes av EDUNOR AS vil de bli underlagt lov om offentlig anskaffelse. Dette betyr at fylkeskommunen må invitere alle aktuelle aktører på markedet til å komme med tilbud om drift av fylkeskommunens framtidige tilbud for voksne med rett til videregående utdanning. På mange måter kan det hevdes at studieverkstedmodellen fortsatt har status som et pedagogisk prosjekt. Det er derfor grunn til betenkning å skulle velge sistnevnte løsning. En videreutvikling av studieverkstedet forutsetter et kontinuerlig pedagogisk utviklingsarbeid, og det er viktig at dette arbeidet gis de beste vilkår. Ved å legge et såpass stort konsept som studieverksted i en organisasjon som ikke selv nødvendigvis har pedagoger blant sine ansatte, og som ikke er underlagt det pedagogiske utviklingsarbeid som en videregående skole er kjennetegnet med, bør vurderes nøye.

Et annet aspekt ved lokalisering er knyttet til ulike oppgaver som i dag kun er forbeholdt videregående skoler og fylkesadministrasjonen. Eksempler på dette er utstedelse av kompetansebevis og fastsetting av rett. Eksterne aktører kan ikke gis fullmakt til disse oppgavene, og dette må tas med i vurderingen når man ser på muligheten for å flytte flere oppgaver fra sentraladministrasjonen og ut til skolene, jfr. Fylkestingmelding 1:2006, "Det kunnskapsrike nord". Et annet aspekt er anledningen til å tilby opplæring med elevstatus. Det er bare videregående skoler som har slike rettigheter, men eksterne aktører kan om fylkeskommunen gir slikt oppdrag. Imidlertid forutsetter slike oppdrag at en videregående skole likevel påtar seg oppgaven med å kvalitetssikre og godkjenne et opplegg, samt arrangere eksamen og ta ut kompetansebevis eller vitnemål for et opplegg som altså arrangeres eksternt.

Med innføringen av Kunnskapsløftet, er kravene til kvalitet stor uavhengig av hvilken målgruppe man har med å gjøre. For å imøtekomme de nye kravene drives det i dag et utstrakt utviklingsarbeid ved alle videregående skoler i Troms hva gjelder ulike sider ved

innføringen av Kunnskapsløftet. Viktige innsatsområder her er differensiert og tilpasset opplæring, yrkes- og utdanningsveiledning, læreplanarbeid og vurderingskompetanse, områder som også er svært sentrale i forhold til voksenopplæringen. Likhetstrekkene hva gjelder krav til fleksibilitet, kvalitet og tilrettelegging er stor. Uten at voksne er en målgruppe skolene har definerte forpliktelser overfor, er det vanskelig å tenke seg at denne målgruppen vil få den oppmerksomheten den fortjener i det viktige utviklingsarbeidet som foregår i dag.

Den nye regionmodellen skal sette de videregående skolene bedre i stand til både å samarbeide med hverandre og med lokalt næringsliv. Et tettere samarbeid skolene imellom og videreutvikling av fleksible opplæringsmodeller, vil kunne innebære at hver skole i seg selv vil få et bredere tilbud. Desentraliserte tilbud er et bærende prinsipp i regionmodellen, og i arbeidet knyttet til innføringen av Kunnskapsløftet er det nå grunn til å tro at de videregående skolene vil bli enda bedre i stand til å imøtekomme kravene om tilrettelegging og fleksibilitet slik alle elever, voksne og ungdom, nå har krav på. Fellestrekkene i forhold til hva målgruppene skal ha er større enn før, og fylkeskommunens aktivitet hva gjelder videregående opplæring må derfor sees under ett og ikke som atskilte forvaltningsområder.

Fylkesrådet mener at skolenes framtidige rolle i tilknytning til voksenopplæringen skal være sterkere enn i dag, og legges tettere opp mot de videregående skolene enn tilfellet er i dag.

Litteraturliste

Fylkesmannen i Troms, Årsrapport 2006

Fornyings- og administrasjonsdepartementet, eNorge 2009 det digitale spranget

Pedagogisk forskningsinstitutt Universitetet i Oslo, Utredning om motivasjon, yrkesutøvelse og kompetanse, 2005

Sosial- og helsedirektoratet, Rekruttering for bedre kvalitet, Rekrutteringsplan for helse- og sosialpersonell 2003-2006

Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004), Kultur for læring

Stortingsmelding nr. 16 (2006-2007), ...og ingen sto igjen

Troms fylkeskommune, Fylkestingmelding 2:2005, Det muligste kunst

Troms fylkeskommune, Fylkestingmelding 1:2006, Det kunnskapsrike nord

Troms fylkeskommune, Kompetansesamfunnet Troms - Fylkesplan for 2004-2007

UFD, Lov om grunnskole og den videregående opplæringa (Opplæringslova)

UFD, Lov om fagskoleutdanning (Fagskoleloven)

UFD, Program for digital kompetanse 2004-2008

UFD, En ledende kompetansenasjon? Behov og muligheter for en mer samordnet kompetansepolitikk, Mønsterbryterne 2005

Vox, Basis, 2006

Vox, Grunnleggende ferdigheter i den norske voksenbefolkningen, 2006

Vox, Karriereveiledning og voksne, 2006

Vox, ..men hvor skal vi henvende oss?, 2003

Ordliste

Autorisasjon

Profesjonsgodkjenning for helsepersonell. Autorisasjon som helsepersonell gir rett til å benytte vedkommende yrkestittel. Personer som ikke har autorisasjon (eller lisens) har ikke rett til å benytte yrkestittelen.

Kompetansebevis

Dokumentasjon i videregående opplæring for de som ikke innfrir vilkårene for vitnemål eller fag-/ svennebrev. Krav for utstedelse av vitnemål er bestått treåring opplæringløp som gir studie- eller yrkeskompetanse.

Kompetanseplattform

Kompetansen som skal være oppnådd ved fullført utdanning på videregående skoles nivå, for eksempel fullført studiespesialisering eller fag-/ svennebrev.

Kompetansereformen

Denne blir også omtalt som etter- og videreutdanningsreformen og er basert på Stortingsmelding nr 42 (1997-98) «Kompetansereformen» og enighet mellom Regjeringen og partene i arbeidslivet i forbindelse med inntektsoppgjørene i 1999 og 2000.

Kompetansereformen skal bidra til å endre både arbeidslivet og utdanningen, for å gi voksne bedre muligheter for opplæring og kompetanseheving.

Læreplan

Danner et forpliktende grunnlag for opplæring i fagene i grunnskole og videregående skole. Læreplanene består av en generell del og en del for hvert enkelt fag i grunnopplæringen der disse omhandler kompetansemål for fagene.

Opplæringskontor

Et opplæringskontor er et samarbeidsorgan for flere lærebedrifter (bedrifter med ansvar for lærlinger). Opplæringskontorene har hovedansvaret for det enkelte læreforholdet og lærekontrakt. I Troms har vi 22 opplæringskontor som til sammen dekker de fleste lærefag

Praksiskandidat

En som melder seg til fagprøven uten å være elev eller lærling. Grunnlaget for fag- og svenneprøven som praksiskandidat er allsidig praksis i faget som er 25 % lengre enn den fastsatte opplæringstida i et normalt opplæringløp.

Privatist

En som har meldt seg til eksamen uten å være elev i faget.

Utdanningsprogram

Med Kunnskapsløftet (høsten 2006) ble begrepet studieretning erstattet med begrepet utdanningsprogram i videregående opplæring. Utdanningsprogrammet angir fagområdet det gid opplæring i. Det første året på videregående skole (Vg1) finnes det tolv utdanningsprogram å velge mellom. Det andre og eventuelt tredje året (Vg 2 og Vg3) spesialiseres valget ved at man velger mellom de programområdene som ligger innenfor utdanningsprogrammet som ble valgt det første året.

Vox

Nasjonalt senter for læring i arbeidslivet